

Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min. između književnosti i historiografije

---

Bagarić, Klara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:663255>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Klara Bagarić

***DOCUMENTA MARTYRII B. NICOLAI
TAVELIĆ ET SOCIORUM EIUS ORD. MIN.***
**IZMEĐU KNJIŽEVNOSTI I
HISTORIOGRAFIJE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
STUDIJ HRVATSKOG LATINITETA

Klara Bagarić

***DOCUMENTA MARTYRII B. NICOLAI
TAVELIĆ ET SOCIORUM EIUS ORD. MIN.***
**IZMEĐU KNJIŽEVNOSTI I
HISTORIOGRAFIJE**

Mentor: doc. dr. sc. Lucija Krešić Nacevski

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sažetak:

Ovaj se diplomski rad bavi proučavanjem jednoga djela o mučeništvu. Kada je riječ o mučenicima hrvatskoga naroda, bitnu ulogu između ostalih zauzima sv. Nikola Tavelić, franjevac i misionar iz 14. st., rodom iz Šibenika. Upravo zato što je prvi hrvatski svetac i mučenik, u hrvatskom je narodu prisutno izrazito štovanje ovoga svetca. Franjevac Dominik Mandić sastavio je i u Rimu 1958. objavio djelo *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.* koje se bavi mučeništvom svetog Nikole Tavelića i trojice njegove subraće franjevac. Mučeništvo se dogodilo 14. studenog 1391. u Jeruzalemu. Kršćani onoga kraja smatrali su njihovu smrt pravim mučeništvom pa je jedan franjevac detaljno opisao tijekom mučeništva na latinskom jeziku. Opis je sastavio prema onome što je sam vidio i doznao od svjedoka. Osim opisivanja mučeništva, djelo sadrži i izjave svjedoka te transkripte presuda. U radu će se analizirati spomenuto djelo na temelju strukture srednjovjekovne hagiografije te na taj način ispitati u kojoj je to mjeri hagiografski spis te koliko se približava historiografskom spisu. Pri tome će se proučiti jesu li uočljiva četiri elementa koja hagiografija treba sadržavati. Djelo *Documenta martyrii b. Nicolai Tavelić et sociorum eius ord.min.* važno je i za proučavanje povijesti Franjevačkog reda, ali i za proučavanje odnosa kršćana i muslimana u srednjem vijeku. Sv. Nikola Tavelić zajedno sa svojom subraćom zalagao se za dijalog s drugim vjerskim skupinama, a njihovo mučeništvo treba podsjećati na važnost tolerancije, dijaloga i međureligijskog razumijevanja. Stoga će u ovome radu biti osvrtno i na ovaj pozitivni vjerski aspekt.

Ključne riječi: Nikola Tavelić, mučeništvo, hagiografija, 14.stoljeće

Abstract

When it comes to the martyrs of the Croatian people, St. Nikola Tavelić, Franciscan and missionary from the 14th century, born in Šibenik. Precisely because he is the first Croatian saint and martyr, there is a strong veneration of this saint in the Croatian people. The Franciscan Dominik Mandić compiled and published in Rome in 1958 the work *Documenta martyrii b. Nicolai Tavelić et sociorum eius ord.min.* which deals with the martyrdom of St. Nikola Tavelic and three of his fellow Franciscans. Martyrdom took place on November 14, 1391 in Jerusalem. The Christians of that region considered their death a real martyrdom, so a Franciscan described the process of martyrdom in Latin in detail. He compiled the description based on what he saw himself and learned from witnesses. In addition to describing martyrdom, the work also contains witness statements and transcripts of judgments. Literary work *Documenta martyrii b. Nicolai Tavelić et sociorum eius ord.min.* it is also important for the study of the history of the Franciscan Order, but also for the study of the relationship between Christians and Muslims in the Middle Ages. St. Nikola Tavelić, together with his brothers, advocated dialogue with other religious groups, and their martyrdom should be a reminder of the importance of tolerance, dialogue and interreligious understanding. This master thesis will also discuss this positive religious aspect.

Keywords: Nikola Tavelić, martyrdom, hagiography, 14th centur

SADRŽAJ RADA

1. Uvod.....	1
2. Pojmovi mučeništvo i mučenik.....	2
3. Sv. Nikola Tavelić – život i djelo.....	5
3.1. Postupak kanonizacije i beatifikacije.....	8
3.2. Štovanje svetca.....	10
4. O djelu <i>Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.</i>	13
5. Sadržaj djela <i>Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.</i>	17
6. Analiza djela.....	20
7. Vidljive arakteristike hagiografskog i historiografskog spisa.....	37
8. Zaključak.....	39

1. Uvod

Već od samih početaka kršćanstva, mučeništvo zauzima značajno mjesto u toj religiji. I sam je Krist umro kao mučenik na križu, stoga ne čudi da je i sve do današnjega dana slava mučenika koji su svoje živote položili zbog obrane svoje vjere itekako prisutna među kršćanima. Kada je riječ o najpoznatijim svecima u Hrvata dakako se ističe ime Nikola Tavelić koji je živio u 14. stoljeću, a proglašen je svetim gotovo 600 godina nakon svoje smrti.

Djelo *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius. Ord. Min.* napisano je na latinskom jeziku pa je iz tog razloga čitateljska publika ograničena. U ovom će se radu najprije objasniti pojmovi mučenik i mučeništvo, budući da su ključni i neizostavni dio spomenutoga djela. U trećem će se dijelu opisati život Nikole Tavelića, njegovo podrijetlo, školovanje, redovništvo, kao i ono što se događalo nakon njegove smrti, a tiče se njegove beatifikacije, kanonizacije i štovanja. U trećem dijelu, ujedno i najopsežnijem, bavit će se samim djelom *Documenta martyrii...* tako što će se navesti sadržaj djela na latinskom jeziku, zatim analiza dijelova, posebno onih koji se tiču svjedočanstava određenih ljudi. Također će biti iznesena u cijelosti prepisana verzija okosnice ovoga djela, a to je *Processus martyrii*, spis autora fra Geralda Calvetija, koji je u vrijeme mučeništva Nikole Tavelića i još trojice njegove braće bio gvardijan samostana na Sionu. Navedeno je 24 *Testimonia*, od kojih valja spomenuti *Testimonium* Andrije Kačića – Miošića koji u svom djelu *Razgovori ugodni* spominje Nikolu Tavelića. Osim analize, cilj je rada utvrditi vidljive karakteristike književnog djela, kao i hagiografskog te historiografskog spisa.

Osim glavnog izvora, Mandićeva djela *Documenta martyrii...*, postoje i drugi hrvatski autori koji su se bavili proučavanjem ove teme pa su stoga njihovi citati korišteni i bili od pomoći pri sastavljanju ovoga rada. Ne čudi da su upravo hrvatski franjevci ti koji tumače i dublje ulaze u analizu ovoga djela jer itekako dobro poznaju latinski jezik pa im to uvelike olakšava bavljenje tim poslom, a i zbog opravdane potrebe za širenjem štovanja domaćega sveca koji je pripadao franjevačkome redu.

2. Pojmovi mučeništvo i mučenik

Franjevac Darko Tepert piše o mučeništvu u svjetlu svetopisamskih žrtava. Vidljiva je, dakle, raznolikost starozavjetnog govora o mučeništvu pravednika. Pravednik gubi život, iz tri glavna razloga: 1) da ne napustio vjernost Bogu, 2) da bi tako mlađim naraštajima dao pravi primjer, 3) da bi prinio žrtvu paljenicu, koja, poput paljenice uzdignute na oltar na Dan Pomirenja, oslobađa od grijeha, kako pojedinca tako i narod. Žrtva ostvaruje vezu s Bogom. Nečija osobna žrtva ne ostaje, tako, bez smisla, za ostale ljude niti za kasnije naraštaje. Žrtva pravednikova uvijek, u starozavjetnom čitanju, ostvaruje blizak odnos s Bogom. Stoga se nikako ne bi moglo reći da je žrtva neke osobe ili skupine osoba besmislena. Smisao joj daje pravednost, osobno predanje i Bog.¹

Premda su za mučeništvo u njegovu povijesnom ostvarenju glavni uzrok bile izvanjske društveno-političke okolnosti (neprijateljstvo i mržnja prema Kristu, vjeri i Crkvi), i premda mučeništvo svoje plodove pokazuje na području Crkve („Smrt mučenika, sjeme kršćana”) i svijeta (uprisutnjenje Kraljevstva Božjega, širenje pravednosti, ljubavi, mira, altruizma, prekidanje vrtloga zla i nasilja), mučeništvo u kršćanskom smislu prvenstveno je nutarnja i osobna stvar mučenika i njegove povezanosti s Isusom Kristom.²

Postoji mišljenje da je mučeništvo motivirano nasljedovanjem života Isusa Krista i njegove smrti, i premda je Isus zbog svoje osobe i svojega jedincatoga eshatološkoga poslanja daleko više od samoga mučenika, može ga se promatrati i kao mučenika polazeći upravo od njegova načina života koji ga je doveo do nasilne smrti.³

Prema Romanu Siebenrocku, ranokršćanski tip mučeništva interpretirao se kao dovršenje krsnoga zajedništva s Isusom Kristom, ali s pretjeranim naglaskom na herojskom prikazivanju mučenika i njegovoj superiornosti nad samom patnjom. U drugom razdoblju povijesti Crkve, kada Crkva postaje imperij, mučeništvo se najviše udaljuje od svojega kristološkoga temelja time što se kršćanski identitet konfesionalizira te mučeništvo postaje borba protiv drugih kršćanskih konfesija⁴ i sredstvo obrane vlastita identiteta. Tek suvremeni oblik mučeništva u 20.stoljeću najviše odgovara Kristovoj smrti, upravo po nemoći mučenika,

---

¹ TEPERT 2019, 127

² KOVAČ 2019, 131

³ KOVAČ 2019, 136

⁴ Konfesija (lat. confessio: priznanje, ispovijed) predstavlja ukupnost normi i načela vjerske zajednice: vjeroispovijest. U tom smislu u kršćanstvu ima više konfesija (katolicizam, protestantizam, nestorijanizam i dr.

njegovu pokazivanju patnje i smrtnoga straha kao znaka Kristove eshatološke⁵ moći usred mučeničeve prividne nemoći pred samom smrću.⁶

Naziv *mučenik* izvorno kršćanski pojam kojim nazivamo one kršćane koji su *radije podnijeli žrtvu vlastita života, nego iznevjerili svoju vjeru, svoje zajedništvo s Kristom*. U kršćanskoj starini onaj koji je tako završio svoj zemaljski put nazivan je svjedokom (martyrs). Budući da je to životno svjedočanstvo bilo povezano s podnošenjem nasilja i mučenjem, u hrvatskom jeziku takve nazivamo mučenicima. Takve je Crkva posebno častila i stavljala za uzore svim kršćanima. Bez obzira gdje se mučeništvo dogodilo, mučenici su bili zajedničko blago cijele Crkve. Njihovo štovanje u svim dijelovima svijeta uvelike je pomoglo da se cijela Crkva osjeti čvršće povezana u svom zajedništvu. Dakako da je Crkva sagrađena prvenstveno na vjernom svjedočanstvu Isusa Krista, na njegovoj žrtvi i njegovu mučeništvu, a drugi mučenici su svjedoci Kristove žrtve i Kristova svjedočanstva zajedništva Boga i čovjeka.⁷ Mučenički čin uvijek u sebi uključuje prihvaćanje žrtve života iz ljubavi prema nekome (Bogu, čovjeku, prijatelju, narodu, domovini). U tome je njegova veličina i vrijednost. Bez toga bila bi riječ o nekom stradanju, ali ne o mučeništvu.⁸

Mučenic je, naime, najcjelovitiji svjedok istine o postojanju. On dobro zna da je pred Kristom Isusom pronašao istinu o svom životu, čiju mu sigurnost nitko ne može odnijeti. Ni bol ni okrutna smrt ne mogu ga odvojiti od istine koju je otkrio u susretu s Kristom. To je razlog zbog kojega svjedočanstvo mučenika sve do današnjeg dana izaziva divljenje, pronalazi slušatelje i uzima se kao primjer.⁹

Grčka riječ *martyrs* znači svjedok, a *martyrion* znači svjedočenje. Nije potrebno da se čovjek posebno jako napreže da bi uvidio kako su velike razlike u preljevima i usmjerenjima između riječi svjedok i riječi mučenik, svjedočenje i mučeništvo. Premda one u kršćanstvu hoće izreći istu stvarnost, golema je razlika u onome što od te stvarnosti stavljaju najprije pred naše oči i na što usredotočuju našu pažnju. Svjedok je onaj koji nešto čini, odlučno i svjesno nešto izvršuje, svjedoči za nekoga, u prilog nekome. Mučenik je onaj koji nešto trpi, podnosi koga muče i mrcvare. Sama nas riječ sili da svrnemo pažnju na mučitelje: njihova zloća, okrutnost, nepravednost, sve nam je to više pred očima negoli ljubav i plemenitost osobe koja

---

⁵ U kršćanstvu je eshatologija izraz koji se odnosi na vjerovanje u besmrtnost duše i zagrobni život te u obećano kraljevstvo Božje.

⁶ KOVAČ 2019, 151

⁷ JURJIŠIĆ i BOGOVIĆ 2005, 11.

⁸ JURJIŠIĆ i BOGOVIĆ 2005, 12.

⁹ SMILJANIĆ 2019, 155.

trpi.¹⁰ Mučenik je dakle, prije svega svjedok. Podnijeti mučeništvo znači izvršiti neko svjedočenje. Mučenik ljubi Isusa Krista i on svjedoči pred ljudima njega i njegovo djelo. Drugi vatikanski koncil izrekao je to ovako: Po mučeništvu učenik se upriličuje Učitelju u njegovu slobodnom prihvaćanju smrti za spasenje svijeta.¹¹

Do misije četvorice franjevaca 1391. ustanovljeni su normativni i organizacijski okviri koji su pružali mogućnost ostvarenja ranih ideala o odlasku među Saracene¹² sa svrhom naviještanja evanđelja.

Da bi se shvatilo i pojasnilo kakav je pogled na odlazak među Saracene imao sv. Franjo, može pomoći alegorijsko djelo *Savez sv. Franje s Gospođom Siromaštinom* (lat. *Sacrum commercium*) u kojem gospođa Siromaština razgovara s članovima bratstva te u jednom trenutku upita Franjine sljedbenike da joj pokažu svoj samostan, a oni pokažu na svijet koliko pogledom mogu doseći i odgovore da je to njihov samostan. Tako su zapravo izjednačili cijeli svijet sa samostanom što objašnjava takav njihov odnos prema svijetu i svim ljudima.

Pokazujući da je misija i svjetskom samostanu proizlazila iz temeljnoga načela o apsolutnoj poslušnosti, odnosno slijeđenju Božje volje po uzoru na Krista, fra Geraldov se izvještaj nameće i kao bitna tekstualna potvrda obnavljanja duhovne pozadine o djelovanju u svjetskom samostanu koju je kao kanon ustanovio sam sv. Franjo. On je, naime, u Nepotvrđenom pravilu, uz pomoć svetopisamskih interpolacija, duhovnu podlogu odlaska među Saracene povezo upravo s poslušnošću božanskom autoritetu i spasenjem.¹³

Mučeništvo i mučenici, kako navodi Bižaca, jedna su univerzalna kategorija ljudskog suživota. Svugdje gdje ljudi žive zajedno, gdje se susreću njihovi pojedinačni i grupni interesi, različite kulture, svjetonazori i ideologije tamo se otvara prostor za više ili manje radikalno svjedočenje istinistosti, a time i primjerenosti stvarnosti vlastitih uvjerenja te ispravnosti vlastite etičke prakse.¹⁴

---

¹⁰ ŠAGI-BUNIĆ 1971, 25

¹¹ ŠAGI-BUNIĆ 1971, 26.

¹² Saraceni, u srednjem vijeku ime kojim su Europljani nazivali sve Arape. Njegovo prvo etničko ili vjersko značenje postupno je poprimilo nova obilježja: inovjeran, poganski, tuđ, stran, star, crn, taman.

¹³ JERKOVIĆ 2019, 193.

¹⁴ BIŽACA 2009, 271.

3. Sv. Nikola Tavelić – život i djelo

Vrijeme u kojemu je živio i djelovao sv. Nikola Tavelić bilo je prožeto teološkim shvaćanjem da oni koji nisu kršteni neće biti spašeni pa se nastojalo svim silama kršćansku istinu tako svjedočiti i naviještati da se tu istinu sukobljavalo s drugim istinama i vjerama. Istinu se može samo svjedočiti, a ne može ju se posjedovati jer u protivnom je neizbježno da dolazi do sukoba dviju strana koje pretendiraju posjedovati apsolutnu istinu.¹⁵

Iako je općeprihvaćena informacija da je Nikola Tavelić Šibenčanin fra Ante Crnica skloniji mišljenju da je blaženi Nikola Tavelić podrijetlom iz okolice Bribira – sela Velima kod Stankovaca ili iz samoga Bribira nego iz Šibenika ili Trogira, ali i dopušta da ga se može nazivati da je Šibenčanin u širem smislu te riječi, kako je bio običaj kod franjevac. U Božanskom časoslovu IV. prihvaćeno je da se rodio oko 1340. god. „u našem gradu Šibeniku”.

Postoje dvije opcije njegova prezimena. Fra Bernardin Polonijo piše da je prije 1933. godine dao neke podatke o životu bl. Nikole Tavelića don Krsti Stošiću, što je on iskoristio pišući upravo u *Novoj reviji* u kratkom životopisu o bl. Nikoli. U to vrijeme i sam fra Bernardin pisao je Nikolino prezime Tavelić. Nije upotrebljavao prezime Tavelić iz znanstvenih razloga, nego jer mu je u tome imponirala upotreba tog prezimena kod njegova starijeg subrata redovnika fra Jose Miloševića. Tek po povratku u Šibenik 1934. godine fra Bernardin proučavao je bl. Nikolu i dolazi do zaključka da je njegovo prezime Tavelić pod kojim je i proglašen blaženim, ali u tom prijepisu fra Bernardin piše da je on neposredno kriv što je kod nas prevladalo pisanje Nikolina prezimena *Tavelić*.¹⁶ Bilo kako bilo, prezime svejedno ne utječe na svetost našeg franjevca koji je mučen iz mržnje prema kršćanskoj vjeri.

Yves Ivonides također je sklon obliku prezimena Tavelić te kratko objašnjava: Blaženi Nikola beatificiran je pod oblikom Tavelić. Kasnije su neki mislili da ga treba pisati Tavelić. Povijesna sekcija pri Svetom zboru obreda u Rimu ne prihvaća historijski elaborat o pisanju Nikolina prezimena jer je mišljenja da nije prikladno o tome pokretati službeno pitanje kad je kauza završena. Papa ne kanonizira prezime, nego svetca. (Mučenik iz Krešimirova grada, str 21.)

---

¹⁵ SMILJANIĆ 2019, 166.

¹⁶ KORDIĆ 2019, 291.

U Bosni se u XIII. i XIV. st. sve više širila bogumilska hereza.¹⁷ Sposobniji franjevci bili su pozvani poći u Bosnu kao misionari. Fra Nikola je bio spreman na takav duhovni podvig pa se ponudio da s fra Bartulom pođe u Bosnu. Ondje je s bratom Deodatom iz Rusticinija najprije obilazio sela i poučavao narod u vjeri, tumačio istine vjere i ukazivao na zablude krivovjeraca. U nekoliko su navrata misionari dolazili u susret s bogumilima koji su im prijetili, tjerali ih i bacali na njih kamenje. Nakon 13 godina provedenih u Bosni, zajedno s bratom Deodatom, Nikola se zaputio u Svetu zemlju i nastanio se u samostanu na Sionu. Može se pretpostaviti da je fra Nikoli bilo lakše obraćati bogumile nego saracene, no bio je uporan u nastojanju da okrene mnoštvo ka Kristu.¹⁸

Pored apostola u kršćanskim zemljama vrlo rano započinje prvi misijski rad među nekršćanskim narodima. Time je nastupilo novo doba u povijesti misija u Crkvi. Već Jakov iz Vitrija¹⁹ izvješćuje da su Manja braća bez straha išla među Saracene i druge ljude, koji su još živjeli u tami, da bi im propovijedali. Dodaje i da su Saraceni rado slušali Manju braću kad su propovijedali o Kristovoj vjeri i božanskom nauku, sve dok se ne bi očitito protivili Muhamedu. Tada bi hrabri propovjednici, dobili batine, bili istjerani iz gradova, a poradi svoje velike revnosti bili i mučeni.²⁰

Yves Ivonides, pravim imenom Ivon Ćuk, autor je nešto drukčijeg Tavelićeva životopisa u kojem pomoću psihologije, teologije i mistike nastoji objasniti njegov život. Djelo naslova *Mučenik iz Krešimirova grada* podijeljeno je u 4 poglavlja (*Od djetinjstva do svećenstva, Misionar u Bosni, Žrtva za braću muslimane, Slava poslije smrti*), a posljednje stranice autor je namijenio pisanju o samoj kanonizaciji i govoru pape Pavla IV. nakon kanonizacije. U prvom ga poglavlju opisuje: Želio je biti velik, ali velik i Božjim očima. Tome teže sve velike duše. Ta se težnja koji put očituje i na nesavršen način. Ništa ne smeta. Sveci se ne rađaju, nego usavršavaju. Samo velike želje mogu se pretvoriti u velika djela.²¹ Ne znamo gdje je prvi put javno nastupio. Ali se vjerojatno već pri prvom javnom nastupu

---

¹⁷ Bogumili su pristaše neomanihejske dualističke hereze koja se, ubrzo nakon što se u 10. stoljeću javila na području bugarske srednjovjekovne države, proširila po Balkanu, maloj Aziji, Italiji i Francuskoj. Osnovu njihova učenja činilo je vjerovanje da je sav materijalni svijet, uključujući i čovječje tijelo, djelo Satanaela, starijega božjeg sina koji je utjeovljenje zla. Dolaskom Krista, drugoga božjeg sina, zlu, koje je do tada isključivo vladalo svijetom, počinje se suprotstavljati princip dobra.

¹⁸ TOIĆ 2012, 18.

¹⁹ Jakov Vitrijski rođen je 1170. U blizini Pariza. Bio je regularni kanonik, a potom biskup Svetoga Ivana Akrijskoga u Svetoj Zemlji.

²⁰ ESSER 1983, 144.

²¹ IVONIDES 2008, 19.

vidjelo da je sposoban obraćati, jak da se bori, pripravan da trpi, voljan da stradava. A to su znaci po kojima s vidi da je netko pozvan na velika djela.²²

U drugom poglavlju autor nastavlja s pjesničkim opisima Sv. Nikole: Ipak, nije se strašio. Sjećao se izjave dragog Učitelja: „Primjer vam dadoh...” Ljubio je patnju jer po njoj dolazi spas. Ona je krvav dokaz ljubavi. Odabrao ju je tako brižno kao što joj se mi brižljivo uklanjamo.²³

U trećem poglavlju piše o djelovanju Nikole i njegove trojice subraće u Jeruzalemu te o njihovu mučeništvu. Njih su se četvorica na blagdan Kurban-bajrama krenuli put Omarove džamije i pred kadijom krenuli čitati proglas. Nastup je izgledao fanatičan te izazvao gnjev prisutnih.²⁴ Kadija je tražio da opozovu što su rekli i postanu muslimani, u suprotnom će ih dati ubiti. Junačka četvorica nije htjela opozvati izjavu pa ih je kadija²⁵ osudio na smrt. Tada se na njih oborila masa. Za trenutak ležali su polumrtvi na tlu. Nakon jednoga sata počeli su se micati. Svezali su ih i ostavili na tom mjestu do pola noći. Tad su bili privezani za stupove i bičevani. Poslije toga bacili su ih u tamnicu. Tri dana potom izveli su ih pred emira koji im je iznova predložio da se poturče ako žele izmaknuti smrti. Otklonili su ponudu. Tada su se na njih okomili krvnici s isukanim sabljama. Njihova tijela raskomadali su u trenutku. Bacili su ih u već pripravljeni oganj. Izvješća pišu da dijelovi tjelesa nisu izgarali. Spaljivali su ih tri puta. Naposljetku su ih odnijeli i zakopali na tajnom mjestu.²⁶

U četvrtom poglavlju pisano je kako je nakon mučeničke smrti četvorice franjevaca u Jeruzalemu, slava im se brzo pronijela cijelim kršćanskim svijetom.²⁷

O sv. Nikoli Taveliću napisan je i roman u kojemu je mučeništvo opisano dosljedno izvješćima. Navodi se da je sv. Nikola pred kadijom govorio o Kristu, o kršćanskom nauku da bi što jasnije i točnije dokazao Kristovo božanstvo, o kršćanstvu kao religiji ljubavi i radosti. Opisano je da je kadija, nakon što je čuo što su mu franjevci imali za reći, naredio vojnicima da ih odvedu u stražarnicu. Zatim je pozvao franjevačkog kustosa Gerarda i htio da pred njim opovrgnu što su mu rekli, no oni su ustrajni u svojim stavovima. Kadija zapovijedi da četvorica franjevaca bude ubijena, a svjetina ih je tukla stisnutim pesnicama i toljagama uz

---

²² IVONIDES 2008, 20.

²³ IVONIDES 2008, 29.

²⁴ IVONIDES 2008, 41.

²⁵ Kadija je naziv za sudca u Osmanskom Carstvu, mjesno nadležan za sudski okrug, kadiluk, sa sjedištem u manjim gradovima i mjestima.

²⁶ IVONIDES 2008, 44.

²⁷ IVONIDES 2008, 49.

povike „Smrt kršćanima!“. Fra Gerard je od kadije zatražio dopuštenje da odnese leševe i pokopa ih u samostanskoj grobnici, ali ovaj mu to nije omogućio. Vojnici su u čudu došli kadiji javiti da su franjevci još uvijek živi, na što kadija zapovijedi da pričekaju emira²⁸, a kadija se spusti u Omarovu džamiju moliti „Ali odjednom zastane. Pred očima mu se pojave franjevci i u ušima mu odjekne Tavelićev govor o ljubavi. I čudan nemir mu uđe u dušu, nemir, koga dotada nije poznao. I dok je dalje čitao, proklinjao je u sebi današnji susret.”²⁹ Nadalje, vrlo je znakovit i dio Tavelićeve samrti, pricinilo mu se da je vidio Utemeljitelja reda, sv. Franju. Pri izmaku snaga, uspio je zatvoreniku, koji im je govorio da se odreknu vjere i spase, izgovoriti nekoliko riječi: „Svijet i anđeli i ljudi upiru u nas pogled, mi smo kao lude radi Krista...Psuju nas, a mi blagoslivljamo...Progone nas, a mi šutke trpimo... Hule na nas, a mi molimo... Postadosmo kao smeće svijeta, kao izmet svima unaokolo. (...) Tko ne uzme svoj križ i ne ide za mnom, nije mene dostojan, veli Gospodin... Ti dragi i nepoznati brate, imaš svoj križ, koji si možda zaslužio. Iskoristi ga. Obrati se!”³⁰

Prije nego je emir išta mogao kazati, svjetina se bacila na osuđenike s bodežima i sabljama. Tavelić je osjetio žestoku bol u grudima i trenutak poslije božanski cjelov, za kojim je čeznuo cijeloga života. Gledao je vedru, raspjevanu i beskonačnu ljepotu vječnosti.³¹ Djelo *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.* koje je sastavio, zapisao i u Rimu 1958. objavio pater Dominik Mandić proteže se na 127 stranica, od čega je većina svjedočanstava o mučeništvu četvorice franjevaca.

3.1. Postupak beatifikacije i kanonizacije

Biskup Antun Josip Fosco 1879. prikupio je dokaze o Tavelićevu mučeništvu i štovanju koje je podastro svojem Kaptolu te dobio njegovo pozitivno mišljenje. Stoga je 1880. Pokrenuo kauzu na biskupskoj razini, dvije godine kasnije dostavio je dokumentaciju Kongregaciji obreda u Rimu, a rezultat svega bila je beatifikacija Nikole Tavelića 1889.³²

Postupak kanonizacije usporilo je i stvorilo problem to što šibenski biskup Fosco, kada je zatražio potvrdu štovanja samo za Nikolu, nije istu zatražio i za njegovu subraću koja su

---

²⁸ Emir je prvotno bio naziv za kneza beduinskoga plemena, poslije naslov kalifa (vrhovni vjerski i politički poglavar islamske zajednice, Muhamedov nasljednik).

²⁹ BRAJNOVIĆ 1990, 206.

³⁰ BRAJNOVIĆ 1990, 209.

³¹ BRAJNOVIĆ 1990, 211.

³² ARMANDA 2019, 228.

zajedno s njim podnijela mučeništvo. Budući da je Nikola Tavelić Šibenčanin, ondje se očuvalo njegovo štovanje, stoga je biskup smatra da samo za njega treba tražiti odobrenje štovanja. Problem je riješen tako što je 12. lipnja 1996. Izdan posebni dekret kojim je odobreno štovanje trojice jeruzalemskih mučenika koji nisu bili beatificirani s Tavelićem 1889. Tako se moglo proslijediti prema zajedničkoj kanonizaciji.³³

Kanonizacija sv. Nikole Tavelića posebno je probudila pozornost naše hrvatske katoličke zajednice za svetce i svetost. Svetci su najodličniji svjedoci crkvenosti. Svetci su uvijek – bar parcijalan – izraz i odraz duhovne snage koju je sposobna dati jedna određena partikularna zajednica. Postaju izvor i žarište nadahnuća za tu zajednicu, ali su ujedno pokazatelj inspiracije koju ta zajednica u sebi nosi. Sv. Nikola Tavelić u svoje je vrijeme došao u sukob s muslimanima i tom je sukobu dosegao ono što je bio poglaviti razlog da ga je katolička zajednica počela štovati i da je izborila njegovu kanonizaciju. Katolička zajednica u hrvatskom narodu mora danas znati ono što sv. Nikola svojim likom propovijeda tako proživljavati da naša braća muslimani s kojima danas živimo mogu u njegovu liku otkriti ono što je istinski božansko i ljudsko u njemu i po čemu zavređuje biti uzor cijelome čovječanstvu.³⁴ Biti kršćanin znači, među ostalim, priznavati i radovati se svemu što svjedoči o vrijednosti čovjekova zalaganja: jer je riječ o misteriju samoostvarenja osoba i jer su sve vrijednosti Božje. I to nije nikakav romantizam, makar nam konkretno iskustvo može govoriti drukčije. To je samo vjera koja brda premješta. Svetost, uostalom, i raste samo iz takve vjere.³⁵

Svjedočki život i mučenička smrt Nikole Šibenčanina i njegove subraće zapečaćuje jedan veliki početak nove kršćanske povijesti u Svetoj zemlji. Zato je povodom puta pape Pavla VI. u Svetu zemlju, godine 1964., čuvar Svete zemlje i sionski gvardijan o. Lino Capielo uputio Papi pismo u kojem se i ovo čita: „Mi se ovom prilikom još jednom svečano obvezujemo da ćemo u poniznoj poslušnosti Svetom Ocu i Crkvi, svojoj Majci, proslijediti sveto poslanje da osiguramo čuvanje, obranu, sjaj i trajno bogoslužje na svetim mjestima. U tom će nam biti primjerom tolika sveta braća, počevši od blaženoga Nikole Tavelića...”³⁶

Smisao proglašenja svetaca u Crkvi jest u tome da se izrazi zahvalnost ljudima koji su svoj život posvetili ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Drugi je razlog, koji je uvijek povezan s

---

³³ ARMANDA 2019, 238.

³⁴ ŠAGI-BUNIĆ 1971, 9.

³⁵ ŠAGI-BUNIĆ 1971, 15

³⁶ DUDA 1971, 66.

prvim, da oni koji ostaju na „zemaljskom putu” imaju u svecima uzor ponašanja. Kad nema pravih uzora, nametnut će se loši. Uvijek je bilo u društvu dobrih i loših ljudi. Društvo je tim zdravije što dobri uzori u njemu mogu lako „isplivati” na površinu da se vide. Bolesno je društvo koje gradi pozornice za promociju loših uzora, gdje takvi visoko kotiraju.³⁷

Kako kaže fra Hrvatin gabrijel Jurišić, sveci su svjetionici i uzori života, neprestan poziv na nasljedovanje. Oni su ostvarili na svoj načči Kristov život na zemlji. Doista, nijedansvetac nije ponovljiv. Svaki ima svoju karizmu i svaki ju je na svoj način ostvario. Ali svaki je od njih za nas poticaj i uzor, ne da ga slijepo imitiramo, nego da oduševljeni njegovim postupcima i ljubavlju prema Bogu i bližnjemu, tu istu ljubav nastojimo živjeti i ostvariti u svojoj sadašnjoj konkretnoj životnoj situaciji.³⁸

3.2. Štovanje svetca

Nakon što ga je papa Leon XIII. 6. lipnja 1889. proglasio blaženim, štovao se samo u Šibeniku, a ne i drugdje u Hrvatskoj. Tek 1937. štovanje se proširilo zahvaljujući želji da on bude prvi proglašeni svetac hrvatskog naroda.³⁹

Zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac uputio je 26. kolovoza 1939. *Okružnicu... o radu za proglašenje bl. Nikole Tavilića svetim*. Nadbiskup navodi u okružnici kako je nakon blagdana Svih Svetih 1939. odlučio provesti hrvatsko hodočašće u Rim i predati papi molbu da se provede kanonizacija bl. Nikole Tavilića.⁴⁰ Hodočašće u Rim trajalo je od 10. do 16. studenog, a prisustvovalo mu je 150 Hrvata sa sedam naših biskupa. Kad se u auli pojavio papa Pijo XII., hodočasnici su ga pozdravili sa „Živio!” i otpjevali pjesmu „Do nebesa nek' se ori”. Potom je dr. Alojzije stepinac, nadbiskup zagrebački, papi predstavio i predao spomenutu molbu na latinskom jeziku.⁴¹ Papa je svojim ohrabrujućim i pohvalnim govorom hodočasnicima dao do znanja da bi kanonizacija našeg blaženika bila na radost cijele Crkve, ne samo Hrvata.

Fra Hrvatin Gabrijel Jurišić u svojem radu *Mučenici, sveci, Božji ugodnici i narodni junaci* piše o Nikoli Taveliću, svećeniku i mučeniku, svetcu. Rođen je u Šibeniku oko 1340, a

---

³⁷ JURIŠIĆ i BOGOVIĆ 2005, 39.

³⁸ JURIŠIĆ 1985, 174.

³⁹ KORDIĆ 2019, 246.

⁴⁰ KORDIĆ 2019, 261.

⁴¹ KORDIĆ 2019, 265.

umro u Jeruzalemu 14. studenog 1391. U drugom tisućljeću kršćanstva u hrvatskom narodu bilo je vrlo mnogo muškaraca i žena koji su postigli vrhunce kršćanske savršenosti. Bilo ih je iz svih staleža i svake dobi. O jednima nisu sačuvana nikakva svjedočanstva, a o drugima postoje pisani dokumenti i usmena predaja. Samo su neki proglašeni svetima ili blaženima. Neki su od njih svojom krvlju svjedočili vjernost Svemogućem Bogu. To su pravi mučenici, od kojih je jedan i Nikola Tavelić, franjevac, misionar, mučenik. On je prvi po suvremenim propisima proglašeni hrvatski svetac. Rođen je u šibenskoj plemićkoj obitelji Tavelića. Školovao se u rodnome gradu i jednome od ondašnjih franjevačkih učilišta (Splitu, Bribiru, Zadru ili Senju). Možda je po običaju onoga vremena neko vrijeme bio na studiju u inozemstvu. Oko 1365. ređen je za svećenika i kao misionar 1372. pošao u Bosnu zajedno s brojim drugim franjevcima iz raznih europskih naroda. Pojednosti o njegovu misionarskom djelovanju u Bosni nisu poznate, ali se zna da je u Bosni proveo 12 godina. Kada su se društvene i političke prilike pogoršale, fra Nikola je s još trojicom svoje braće misionara – fra Deodatom iz Ruticinija, fra Petrom iz Narbone (oba iz Francuske) i fra Stjepanom iz Cunea (Italija) – u jesen 1383. pošao u Palestinu i tako zamijenio bosansku misiju palestinskom. Uz redovničke dužnosti, učili su i arapski jezik. Nakon dugoga razmišljanja, molitve, savjetovanja i dopuštenja starješina, odlučili su se na jedinstven pothvat – predstavnicima muslimanske vlasti iznijeti pravi Kristov nauk i pozvati ih da priznaju Isusa Krista pravim Bogom i prime sv. krštenje. Bilo je to 11. IX. 1391. predstavnici vlasti ne samo da nisu prihvatili njihov navještaj vjere, nego su ih osudili na smrt ako se ne odreknu svoje kršćanske vjere i ne prihvate islam. Kada su Kristovi svjedoci ostali postojani i čvrsti u svome uvjerenju, tri su ih dana mučili i 14. XI. javno spalili njihova tjelesa na trgu ispred Vrata Jafe.⁴² Izvršenju smrtne kazne bio je nazočan fra Gerald Chalvet, gvardijan Samomstana sv. Spasa u Jeruzalemu, koji je zajedno s fra Martinom, Šibenčaninom, napisao izvješće o mučeništvu i preko francuskoga konzula u Damasku poslao ga u Europu. Kad su izvješća stigla, odmah su ih slavili kao Kristove svjedoke i mučenike, osobito fra Nikolu u njegovu Bribiru i Šibeniku. Mnogi su ih pisci onoga vremena uvrstili u svoja hagiografska djela, npr. sv. Jakov Markijski⁴³ u govoru iz 1449. ili fra Artur iz Münstera u glasovitom djelu *Martyrologium franciscanum*⁴⁴ (1638.). Papa Leon XIII. odobrio je štovanje fra Nikole mučenika i proglasio ga blaženim 1889., zahvaljujući šibenskom biskupu Josipu Antunu Foscu koji je to pokrenuo.

---

⁴² Jafska vrata su vrata koja su bila jedan od dva glavna ulaza u Jeruzalem, mjesto važnih događaja u povijesti grada.

⁴³ Jakov Markijski, sv. (1394-1476.), bio je talijanski katolički misionar.

⁴⁴ Franjevački martirologij ili popis franjevačkih mučenika, svetaca, blaženika, priznavaoca, slugu Božjih.

Za njegovu kanonizaciju zauzeli su se Josip Andrić⁴⁵ i bl. Alojzije Stepinac, zagrebački nadbiskup. Svi su se nadali da će se proglašenje svetim dogoditi 1941. kada se slavio jubilej – 13 stoljeća otkako je hrvatski narod primio kršćansku vjeru. Drugi svjetski rat stao je na put tom pothvatu pa se tek u poslijeratnim prilikama vratila ideja o kanonizaciji sv. Nikole. Fra Ante Crnica⁴⁶ pokrenuo je *Vjesnik bl. Nikole Tavelića* te tako potaknuo širenje njegova štovanja. Papa Pavao IV. U bazilici sv. Petra u Vatikanu, okružen s više od 20 000 Hrvata, dana 21. lipnja 1970. svečano je proglasio svecima bl. Nikolu i njegovu subraču mučenike. Bila je to najveća hrvatska manifestacija ikad održana u Rimu. Taj povijesni događaj potaknuo je mnoge pisce, književnike, umjetnike, skladatelje, svećenike, redovnike i vjernike da „pročelnika hrvatskih svetaca”, kako je u toj prigodi nazvan sv. Nikola Tavelić, još više štuju.⁴⁷

---

⁴⁵ Josip Andrić (1894-1967.) bio je hrvatski književnik, prevoditelj i skladatelj

⁴⁶ Ante Crnica (1892-1969.) u Franjevački je red stupio 1909. Od 1958. vodio kao vicepostulator crkvenopravni postupak za kanonizaciju Nikole Tavelića, pokrenuo je i prvi uređivao *Vjesnik bl. Nikole Tavelića* (1962-69).

⁴⁷ JURJIŠIĆ i BOGOVIĆ 2005, 120.

4. O djelu *Documenta martyrii B. Nicolai tavelić et sociorum eius Ord. Min. sa stajališta drugih autora*

Izveštaj fra Geralda Calvetija iz 1392. glavni je izvor o djelatnostima i mučeništvu četvorice franjevacu u Jeruzalemu. On svjedoči da su Deodat iz Ruticinija, Petar Narbonski, Stjepan iz Cunea i Nikola Tavelić u Jeruzalem stigli kako bi kadiji i muslimanima propovijedali evanđelje te ih uvjerali u zabludu muslimanske ispravnosti kršćanske vjere. Njihov je pokušaj, međutim, rezultirao prvo utamničenjem, a onda i mučeničkom smrću.⁴⁸

Dosad najsvestraniji i najdetaljniji rad o jeruzalemskim izvješćima objavio je Dominik Mandić OFM u djelu *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.* koje je izdala Postulatura u Rimu, pod vodstvom postulatora dr. Krešimira Zorića 1985. U tom djelu koje sadrži 114 stranica teksta na latinskom jeziku detaljno raspravlja o autorima izvješća i njihovu sadržaju, uspoređuje poznate tekstove i donosi kritičku procjenu. Mandić spominje i opisuje pet izvješća, dvije redakcije (vatikansku i šibensku) u različitim varijantama. Prvu redakciju, zvanu Vatikansko izvješće predstavljaju razna izvješća, kao što je ono koje je potpisao tadašnji sionski gvardijan fra Gerald Calvet, razaslano sredinom siječnja 1392., dva mjeseca nakon mučeništva spomenute četvorice u Jeruzalemu, i to najprije poslano u Damask katalonskom konzulu, kao i ono upućeno u Avignon, protupapi Klementu VIII. Danas je to pohranjeno u Vatikanskom arhivu pa se zato tako i zove. Postoje i slična izvješća koje su samo male varijante spomenutog pisma. Slično izvješće dostavio je i gvardijan Calvet, bez naznake i datuma, francuskoj subraći kojima su pripadala dvojica od četvorice spomenutih mučenika (fra Deodat de Rodez i fra Petar de Narbona).⁴⁹ Što se tiče *Šibenskog izvješća*, prihvaćena je tvrdnja dr. Dominika Mandića da je tu redakciju izvješća poslao iz Jeruzalema u matični samostan mučenika Nikole netko od subraće iz sionskog samostana, a kako je tada bilo dvanaestak fratara ove zajednice, među kojima je i izvjesni fra Martin iz Hrvatske (*de Slavonia*), vjerojatno je on autor. *Šibensko izvješće* nije bilo toliko rašireno kao *Vatikansko izvješće*, ali se stručnjaci slažu da ipak sadrži neke vrlo precizne i korisne podatke za rekonstrukciju događaja suđenja i usmrćivanja četvorice mučenika.⁵⁰ Kada je riječ o vjerodostojnosti dokumenata, može se reći da osobe i okolnosti koje ovim događajima iznose očevidci potvrđuju dosta izvjesno autorstvo izvornog izvješća, koje se

---

⁴⁸ JERKOVIĆ 2019, 186.

⁴⁹ MARAČIĆ 2019, 215.

⁵⁰ MARAČIĆ 2019, 217.

pripisuje fra Geraldu Calvetu, kustosu⁵¹ Svete Zemlje i gvardijanu sionskog samostana. Uspoređujući ova dva izvješća, može se zaključiti da potvrđuju i pomažu uzajamnom upotpunjavanju.⁵²

Da Mandićevo djelo *Documenta martyrii...* nije jedino koje svjedoči o mučeništvu četvorice franjevac, sačuvano je još nekoliko prijepisa iz tog izvještaja. Jedno od njih je djelo fra Marka iz Lisabona *Delle chroniche de Frati Minori del Serafico P. S. Francesco* tiskano 1557. u Salamanci⁵³. Na temelju tog djela 1586. o jeruzalemskim je mučenicima pisao i fra Petar Ridolfi iz Tossignana⁵⁴ u svojem djelu *Historiarum Seraficae Religionis*, a 1591. oratorijanac⁵⁵ Toma Bozius u djelu *De signis Ecclesiae Dei*, fra Artur de Monasterio 1638. uvrstio ih je u svoj *Martyrologium Franciscanum*. Stariji ih kršćanski povjesničari također spominju, primjerice fra Franjo Quaresimus šezdesetih godina 17. stoljeća u svojem djelu *Historica, theologica et moralis Terrae Sanctae elucidatio*, fra Ivan Calahorra u djelu *Historia cronologica della Provincia di Syria e Terra Santa di Gerusalemme*. Sačuvano je i nekoliko svjedočanstava i rukopisa nastalih od 14. do kraja 17. Stoljeća u kojima se spominje jeruzalemske mučenike i njihovo štovanje. U 18. i 19. Stoljeću sve je više domaćih i stranih autora u svojim djelima, rukopisima i svjedočanstvima spominjalo jeruzalemske franjevačke mučenike, što je utjecalo na proširenje njihova štovanja koje se odrazilo i u umjetničkim djelima.⁵⁶

Fra Nikolu, fra Deodata, fra Petra i fra Stjepana povezat će ista sudbina u životu, smrti i slavi. O njima je u izvještaju o njihovu mučeništvu zabilježeno da su bili „ljudi posebno ukrašeni krepostima: Bogu veoma odani, starješinama poslušni, puku izgledni, vrlo strogi u životu, u svakoj kreposti prokušani i savršeni”. To je svjedočanstvo veoma značajno. Dao ga je čovjek za koga povijest kaže da je bio dobar, iskusan, razborit, pobožan, ljubitelj reda i stege. Bio je to fra Gerald Calveti, rodom Francuz, akvitanske provincije iz koje je bio i fra Deodat. U Jeruzalemu se nalazio od 1. VIII. 1377. Bio je starješina (gvardijan) samostana na Sionu starješina svih franjevac u Svetoj zemlji od 11. veljače 1388. pa do smrti 23. prosinca 1398. Prema tome, on je braću vrlo dobro poznao. Njegovo je ime usko povezano s

---

⁵¹ Kustos je u Katoličkoj crkvi klerik koji je čuvar crkve, samostana i dr. Kod franjevac, upravitelj kustodije, manje skupine povezanih samostana, također provincijalov zamjenik.

⁵² MARAČIĆ 2019, 217.

⁵³ Salamanca, grad u srednjem Meksiku.

⁵⁴ Borgo Tossignano je naselje u Italiji, u provinciji Bologna.

⁵⁵ Oratorijanac je član katoličke družbe svjetovnih svećenika i braće koji žive u zajednici, ali ne polažu javne zavjete, osnovani u 16. stoljeću.

⁵⁶ ARMANDA 2019, 230.

imenima naših mučenika. On je svojim očima gledao i zapisao izvještaj o mučeničkoj smrti sv. Nikole i njegove subraće.⁵⁷

Pored apostola u kršćanskim zemljama vrlo rano započinje prvi misijski rad među nekršćanskim narodima. Time je nastupilo novo doba u povijesti misija u Crkvi. Već Jakov iz Vitrija⁵⁸ izvješćuje da su Manja braća bez straha išla među Saracene i druge ljude, koji su još živjeli u tami, da bi im propovijedali. Dodaje i da su Saraceni rado slušali Manju braću kad su propovijedali o Kristovoj vjeri i božanskom nauku, sve dok se ne bi očito protivili Muhamedu. Tada bi hrabri propovjednici, dobili batine, bili istjerani iz gradova, a poradi svoje velike revnosti bili i mučeni.⁵⁹

Izvještaj je pisan po tadašnjim hagiografskim uzorcima i odaje tadašnja duhovna stanovišta. No lako je u njemu razlučiti legendarne elemente od povijesne podloge. Izvještaj ujedno jasno pokazuje da su fra Nikola i drugovi umrli pravom religioznom mučeničkom smrću, iako pod okolnostima i nadahnućem u koje se danas nešto teže uživljavamo, ali kojemu ne možemo poreći istinski, rekli bismo mladenački vjerovjesnički žar i predanje. Njihovo mučeništvo pobudilo je kod mnogih u svijetu udivljenje, pa i želju za nasljedovanjem.⁶⁰

Sveta kongregacija obreda, njezina povijesna sekcija, nakon proučavanja svjedočanstva o mučeništvu i junačkim djelima koja je temeljila na dokumentima i drugom pisanju o njegovu mučeništvu i kreposnom životu, najprije je izradila: *Positio* (str. I.–XVII.); nakon toga *Summarium* (str. XVIII.–XXVII.) u kojemu su doneseni važniji dokumenti – *Documenta* (str. 1–63; dalje: *Summarium*) o mučeničkoj smrti blaženoga Nikole Tavelića u Jeruzalemu 1391. godine te je sve to u jednoj knjizi kongregacija objavila u Rimu dana 30. studenoga 1961. godine. *Summarium*, kako je bilo propisano u postupku kada se radi o povijesnoj kauzi za proglašen nje svetim, tj. *Kongregacija za obrede*, njezina Povijesna sekcija objavila je *Summarium de vita, martyrio et cultu b. Nicolai*. Taj *Summarium* izradio je, tj. priredio fra Bazilije Pandžić, franjevac iz Hercegovine u Rimu.⁶¹

Prije nego je emir išta mogao kazati, svjetina se bacila na osuđeničke s bodežima i sabljama. Tavelić je osjetio žestoku bol u grudima i trenutak poslije božanski cjelov, za kojim je čeznuo

---

⁵⁷ ŠETKA 1971, 20.

⁵⁸ Jakov Vitrijski rođen je 1170. U blizini Pariza. Bio je regularni kanonik, a potom biskup Svetoga Ivana Akrijskoga u Svetoj Zemlji.

⁵⁹ ESSER 1983, 144.

⁶⁰ ŠETKA 1971, 22.

⁶¹ BRKAN 2018, 297.

cijeloga života. Gledao je vedru, raspjevanu i beskonačnu ljepotu vječnosti.⁶² Djelo *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.* koje je sastavio, zapisao i u Rimu 1958. objavio pater Dominik Mandić proteže se na 127 stranica, od čega je većina svjedočanstava o mučeništvu četvorice franjevac.

---

⁶² BRAJNOVIĆ 1990, 211.

5. Sadržaj djela *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.*

Investigatio critica de fontibus martyrii

- I. De testibus e visu
  - 1.1. De processu martyrii Hierosolymitano.
  - 1.2. De diversis epistolis et apographis „Processus” a Fr. Geraldus Calvet scriptis.⁶³
    - a) De transmissione „Processus” et epistolarum Fr. G. Calvet. – De relatione martyrii in Reg. Aven. vol 265.
    - b) De relatione martyrii in Reg. Aven. vol 270
    - c) De relatione in cod. 646 Lipsiensi
  - 1.3. De persona et auctoritate Fr. G. Calvet.
  - 1.4. De relatione Sibenicensi martyrii B. N. Tavelić deque eiusdem valore historico
- II. De testibus ex auditu primi gradus
  - 2.1. Rudgerius Contarini an. 1393.
  - 2.2. Liber peregrinationis Allegretti de Gallotti Veneti anno circiter 1400. scriptus
  - 2.3. Clericus Constantinopolitanus, an. 1435/37
  - 2.4. Testimonium S. Jacobi de Marchia an 1449
- III. De chronistarum et historiographorum testimoniis
  - 3.1. Legenda antiqua Bb. J. de Cetina et P. de Duenas
  - 3.2. Chronica Anglica
  - 3.3. Testimonia historiographorum

Documenta de martyrio B. Nicolai Tavelić

---

⁶³ Fra Gerald Calvet izradio je najmanje tri primjerka apografa „Processus” o mučeništvu B. Nikole Tavelića i njegove subraće (*Apographeon ad Catalaunos, Apographi J. Contarino, Apographeon „Processus” et epistola ad Patres Conventus Villafranchae incolae*)

- I. Documenta testium de visu
  - 1.1. Relatio Vaticana prima

Scripta die 20 Ianuarii 1392 a P. Geraldo Calvet, guardiano Montis Sion.
  - 1.2. Relatio Vaticana secunda

Scripta a P. Geraldo Calvet, Guardiano Montis Sion, ante men. Oct. 1392 –
  - 1.3. Relatio Lipsiensis

Conservata in codice 8 Maii 1394 scripto.
  - 1.4. Relatio Sibenicensis

a quodam Franciscano Croato, teste oculari, statim post martyrii eventum scripta, cuius apographon conservatur in codice anno 1411 exarato.
  - 1.5. Relatio Sibenicensis

a P. Hyacintho Dobrovich, O. M. Conv., e veteri codice an. 1733 descripta.
  - 1.6. Testimonium P. Hieronymi Parchich, O. M. Conv.

De architypo relationis sibenicensis an. 1649 amisso.

- II. Documenta testium de auditu primi gradus
  - 2.1. Testimonium Rudgerii Contarini, patricii Veneti in epist. 19 April. 1393.
  - 2.2. Testimonium Allegretti de Gallotti ca an. 1400.
  - 2.3. Testimonium Clerici Constantinopolitani an. 1435-1437.
  - 2.4. Testimonium S. Jacobi de Marchia an. 1449.

- III. Chronistarum et historiographorum testimonia

Testimonium (1-24)

Praefatio ili predgovor ovoga djela napisao je postulator⁶⁴ Krešimir Zorić. U uvodu pak, autor djela, fra Dominik Mandić piše kako je mučeništvo bl. Nikole Tavelića i njegove braće utemeljeno na boljim i bogatijim dokumentima i svjedočanstvima te se više o njemu pisalo od

---

⁶⁴ Postulatorom može postati svaki katolički vjernik s integritetom koji dovoljno poznaje teologiju, crkveno pravo i povijest. On radi u ime biskupije, reda, zajednice, župe i pojedinca, a zadaća mu je prikupiti sve relevantne dokaze za i protiv beatifikacije ili kanonizacije određene osobe, preminuloga katolika. Na kraju postupka postulator od kongregacije traži priznanje mučeništva, čuda ili herojske kreposti osobe za koju se vodi herojski postupak.

ostalih mučeništva franjevac koji su umrli za katoličku vjeru u srednjem vijeku. Očevici su, naime, čim se to dogodilo nastojali vjerno prikazati taj događaj i razaslati ga po svijetu.

Djelo se sastoji od dvije veće cjeline. Prvi je dio *Investigatio critica de fontibus martyrii*, a drugi *Documenta de martyrio B. Nicolai Tavelić*. Na prvih 30-ak stranica nalaze se tekstovi kojima je autor pristupao istraživački, pozivao se na druge autore koji su prije njega bavili tim temama. Taj je prvi dio podijelio u tri podnaslova: (1.) *De testibus e visu*, u kojem je pisao o *Processus Martyrii*, različitim pismima i apografima *Processus Martyrii* koje je pisao Fr. G. Calvet, o apografu Kataloncima iz Damaska, apografu J. Contarinija, apografu iz samostana Villefranchae, zatim (2.) *De testibus ex auditu primi gradus* u kojem spominje imena Rudgerius Contarini, Allegretti de Galotti, S. Jacobi de Marchia, te (3.) *De chronistarum et historiographorum testimoniis* u kojemu piše o drevnoj legendi o Ivanu Cetinskom i Pedru de Duenasu.

Drugi je dio sadržajno veći, naslova *Documenta de martyrio B. Nicolai Tavelić*, a proteže se na 70ak stranica koje su podijeljene u tri podnaslova: (1.) *Documenta testium de visu* u kojemu se nalaze Prvo i Drugo Vatikansko izvješće, Leipziško i Šibensko izvješće, zatim (2.) *Documenta testium de auditu primi gradus* u kojemu je izneseno svjedočanstvo R. Contarinija⁶⁵, Allegretti de Galottija, carigradskog klera i svjedočanstvo Jakova Markijskog, te (3.) *Chronistarum et historiographorum testimonia* u kojemu su navedena 24 svjedočanstva od kojih je većina napisana na latinskom jeziku, 7 na talijanskom, tri na španjolskom, jedan na portugalskom i jedan na njemačkom jeziku.

---

⁶⁵ Contarini je mletačka plemićka obitelj.

6. Analiza djela *Documenta martyrii B. Nicolai tavelić et sociorum eius Ord. Min.*

1. De testibus e visu

1.1. De *Processu martyri* Hierosolymitano.

B. Nikola Tavelić s trojicom subraće iz Reda Manje Braće ubijen je u Jeruzalemu 14. studenog 1391. O ovome je događaju ispitano mnogo pouzdanih svjedoka na temelju čega je pripremljen spis u kojemu je opisan cijeli postupak i mučeništvo četvorice franjevac. Taj se spis u starijim dokumentima naziva *Processus martyri*, a njegovo prvo izdanje sastavljeno je već 20. siječnja 1392. te je prepisano i poslano u Damask katalonskom konzulu. *Processus martyrii* nedvojbeno je napisao jedan od dvanaestorice braće koji su u to vrijeme boravili u Jeruzalemu i koji su osobno bili prisutni mučeništvu. Poznato je da je fra Gerald Chauvet proizveo različite kopije *Procesa* i poslao ih u različite dijelove svijeta, ali ne i da je on autor. Autograf *Procesa* nesretnim je slučajem uništen, ali srećom postoje prepisani primjerci.

1.2. De diversis epistolis et apographis „Processus” a Fr. G. Calvet scriptis.

Primjere *Procesa* fra Gerald je poslao na razne strane svijeta. *Apographon ad Catalaunos*, poslan 20. siječnja 1393., jedva dva mjeseca nakon smrti mučenika, danas je u Vatikanskom arhivu. *Apographi J. Contarino* poslani iz Venecije u Oxford 19. travnja 1993. *Apographon „Processus” et epistola ad Patres Conventus Villabrancheae incolas*, poslan samostanu u Galiji, što i ne čudi jer je fra Gerald bio Gal po nacionalnosti, kao i dvojica mučenika (Deodat iz Rodeza i Petar iz Narbone) pa je tako stigla obavijest o mučeništvu u njihovu pokrajinu.

1.3. De transmissione „Processus” et epistolarum Fr. G. Calvet.

Izvještaji o mučeništvu Bl. Nikole Tavelića i njegove subraće danas su sačuvani u dva Vatikanska kodeksa i u jednom Leipsiškome kodeksu, a arhetip im je isti.

1.4. De persona et auctoritate Fr. G. Calvet

To što danas postoje istiniti, pouzdani i opširni podaci o mučeništvu Bl. N. Tavelića, nesumnjivo treba zahvaliti fra Geraldju Chauvetu, koji je u vrijeme mučeništva bio gvardijan na Sionu. Kako se vidi iz dokumenata koje citira Golubović, fra Gerald Chauvet je bio Gal po nacionalnosti, sin franjevačke provincije Akvitanije⁶⁶, vjerojatno iz Tholosa (danas Toulouse, Francuska), a poseban odnos imao je sa samostanom Villafranchae kojemu je i poslao jedno od pisama mučeništva.

1.5. De Relatione Sibenicensi martyrii B. N. Tavelić deque eiusdem valore historico.

U f. 75 franjevačkog brevijara, koji se nalazi u knjižnici u Šibeniku, sačuvan je posljednji dio izvještaja o mučeništvu pronađen prepisan. Kodeks je opnasti, veličine 18 x 24cm, sa 134 lista, ispisan tzv. gotičkom minuskulom. Na foliji 8r naslov kodeksa opisan je na sljedeći način: „U ime Gospodnje, amen. Započinje priručnik Reda manje braće iz Šibenika prema običaju Rimske kurije.”

U Šibenskom brevijaru iz 1411. godine dva su puna lista na kojima je Izvješće o Mučeništvu B. Nikole Tavelića te se treba smatrati pravim apografom prepisanim izravno iz izvornog Šibeničkog teksta poslanog iz Jeruzalema te ga sukladno tome treba i cijiniti.

2. De testibus ex auditu primi gradus

2.1. Rudgerius Contarini an. 1393.

Rudgerius Contarini, mletački plemić prvi spominje mučenike u svojem pismu iz travnja 1393. Njegovo svjedočanstvo je kratko, ali je puno divljenja prema mučenicima.

2.2. Liber peregrinationis Allegretti de Gallotti Veneti, anno circiter 1400. scriptus.

Ovaj je putopis napisao čovjek koji je sve vidio svojim očima, i sam je proputovao Sveta mjesta o kojima piše. Bio je u Jeruzalemu ili u vrijeme mučeništva B. Nikole Tavelića ili nešto kasnije, ne navodi točno vrijeme.

---

⁶⁶ Akvitanija je povijesni kraj u jugozapadnoj Francuskoj.

2.3. Clericus Constantinopolitanus, an. 1435/37.

Knjiga je anonimna, ne pokazuje se ime autora niti je naznačena godina ni mjesto tiskanja, ali može se zaključiti da je traktat nastao u Carigradu u vrijeme kada je fra Ivan Stojković djelovao u svojstvu legata Bazilijevog sabora, oko 40 godina nakon smrti B. Nikole Tavelića.

2.4. Testimonium S. Jacobi de Marchia an. 1449.

Ovo je svjedočanstvo neposredno, iz vida.

3. De chronistarum et historiographorum testimoniis

3.1 legenda antiqua Bb. J. de Cetina et P. de Duenas

Ovaj spis/ legenda nosi određenu vrijednost zato što se njom pokazuje da je "Proces mučeništva" bio široko rasprostranjen u Španjolskoj već u prvim godinama nakon smrti mučenika te da su B. Nikola Tavelić i njegova braća smatrani *svetim mučenicima*.

3.2.Chronica Anglica

Potvrđuje da se i u Engleskoj od samog početka raširilo sjećanje na smrt B. Nikole Tavelića i njegove subraće.

3.3.Testimonia historiographorum

Književnici koji su slavili B. Nikolu Tavelića i njegovu braću mučenike počinje njihovom blaženom smrću i traje sve do našega vijeka. Izvješće o mučeništvu potkrijepljeno je i potvrđeno opsežnim svjedočanstvima autora iz svih društvenih slojeva diljem katoličkog svijeta.

Processus martyrii ili Tijek mučeništva sastavljen je prema onome što je autor sam vidio i doznao od drugih očevidaca koji su bili svjedoci mučeništva. Među svjedocima pisac navodi više odličnih hodočasnika iz raznih zemalja u Europi te dvanaest franjevac sionskog samostana na čelu s fra Geraldom. Sastavljeni *Processus martyrii* bio je pohranjen u arhiv franjevačkog saostana na Sionu. Od toga je izvornika kustos Gerald Chauvet napravio više prijepisa i poslao ih u razne strane svijeta. Jedan je prijepis uputio sa svojim pismom 20. siječnja 1392. katalonskom konzulu i trgovcima, koji su boravili u damasku u Siriji. Ovi su

primljeno pismo i izvješće o mučeništvu vjerno prepisali i poslali papinskoj kuriji u Avignon. Tu su primljene dokumente smatrali tako važnima da su ih uvrstili među službene spise pape Klementa VII. Drugi prijepis, koji je vremenski bio prvi, poslao je fra Gerald Chauvet s posebnim pismom u svoju redovničku provinciju Akvitaniju, i to samostanu Villefrancheu, jugoistočno od Tuluze kojemu je pripadao fra Deodat, jedan od četvorice mučenika. I franjevci samostana Villefranchea poslali su prijepis primljenog spisa *Processus martyrii* papinskoj kuriji u Avignon. I taj su prijepis papinski arhivari uvrstili među službene papinske spise. Treći prijepis poslao je kustos Chauvet Ivanu Contarini, Mlečaninu, članu ugledne mletačke obitelji koji je bila veliki dobročinitelj Kustodije⁶⁷ Svete Zemlje. Iz Contarinijeva prijepisa netko je 8. svibnja 1394. napravio prijepis, koji se prije Drugoga svjetskog rata čuvao u sveučilišnoj knjižnici u Leipzigu. Četvrti prijepis poslao je fra Gerald Chauvet franjevačkoj provinciji u jugoistočnoj Francuskoj kojoj je pripadao mučenik fra Petar iz Narbone. Iz toga izvornog prijepisa netko je početkom XV. stoljeća prepisao *Processus martyrii* na kraju *Kronike Franjevačkog reda*, koja se danas čuva u središnjem arhivu Franjevačkoga reda u Rimu. Peti prijepis iz Sionskoga izvornika napravio je jedan bogobožni čovjek koji je u to vrijeme boravio u svetom gradu Jeruzalemu i poslao franjevcima Hrvatske provincije (Provincia Sclavoniae) i to u samostanu u Šibeniku. Tada su u Svetoj zemlji boravila dvojica franjevaca iz provincije Hrvatske: fra Ivan (magister Johannes) i fra Martin (Martinus de Sclavonia). Za vrijeme mučeništva magister Ivan nije bio u Jeruzalemu, pa prijepis koji je bio poslan u Hrvatsku valja pripisati fra Martinu Hrvat. On je skratio i na početku dodao dragocjenih pojedinosti iz života četvorice mučenika prije njihova dolaska u Svetu Zemlju.⁶⁸

Iz fra Martinova izvornika ili njegova prvoga prijepisa netko je 1411. prepisao cijelo izvješće u franjevačku Molitvenu knjigu (*Ordo manualis Ordinis Fratrum Minorum*), koja se i danas čuva u knjižnici samostana sv. Franje franjevaca konventualaca⁶⁹ u Šibeniku. Nepoznata je osoba koncem XVIII ili početkom XIX stoljeća istrkala iz navedene *Molitvene knjige* prva dva lista tako da se iz prijepisa iz 1411. sačuvao samo zadnji list. Cijeli tekst Šibenskog Tijeka mučeništva danas poznajemo iz jednoga prijepisa iz godine 1636. Koji se

---

⁶⁷ Kustodija je u katoličkom redovništvu pokrajina (najčešće franjevačka) s nekoliko samostana.

⁶⁸ MANDIĆ 1971, 254.

⁶⁹ Konventualci su ogranak franjevačkoga prvoga reda, nastao 1517. kada se u raspravama oko siromaštva red podijelio na konventualce ili minorite i opservante.

čuva u rukopisnoj građi djela *Illyricum Sacrum* u Padovi te iz prijepisa konventualca fra Hijacinta Dobrovića iz 1733.godine.⁷⁰

Documenta testium de visu

Pismo fra Geralda Kataloncima u Damask

U pismu je ukratko najavljeno i ispričano što će pisati u *Process martyrii*. Da su četvorica braće fratara koji su živjeli svetim životom, došli kadiji te su žestoko govorili protiv njihova zakona i proroka. Zbog toga su podnijeli razne muke i bili podvrgnuti mučeništvu.

Processus Martyrii ili Tijek mučenništva temeljni je tekst ovoga djela, stoga će biti prepisan u cijelosti:

I nomine Domini. Amen. Ad laudem, gloriam et honorem omnipotentis Dei et tocius fidey orthodoxe, et tocius celestis curiae ac sacrosancte Romane et universalis Ecclesie.

Noverint universi presentes litteras inspecturi, quod anno Domini millesimo CCC^oXC^o primo, IIII fratres Ordinis Minorum diversarum provinciarum in Iherusalem comorantes in conventu Montis Sion, viri utique virtutibus adoranti ac Deo devotissimi, prelati suis obedientissimi et probatissimi, quorum nomina hec sunt: fratres Deodatus de Rusicinio, provinciae Aquitanie, Nicolaus provinciae Slavonie, Stephanus provinciae Janue, Petrus de Narbona provincia (!). qui ex perfectione religionis morati sunt annis pluribus aliqui in vicaria Bosne, aliqui in vicaria Corsice, deinde ex magna devotione ad sanctam se transtulerunt civitatem Jherusalem, ubi morati sunt in observantia regulari annis pluribus, durissimum pro Christo martirium subierunt, sicut seriose ex sequentibus apparebit.

Supradicti namque fratres longiori collatione protracta inter ipsos, quomodo animas Deo lucrari possent, quas diabolus conabatur auferre, uberemque fructum in hac terra sancta Deo altissimo offerre, omni pavore postposito, perfecte quantum potuerunt seipsos aptaverunt, prius etiam adhibitis aliquorum in theologia magistrorum et aliorum proborum fratrum ibidem existentium salubribus consiliis, fulciti etiam rationibus Sacre Scripture doctorumque approbatorum prout in diversis locis legerant, sicque in Domino confortati,

---

⁷⁰ MANDIĆ 1971, 255.

quomodo homo perfectus quilibet valet contra carnales homines atque animales, magno etiam merito procedere, quales sunt, qui sub lege sive secta Machometi vivunt. Tandem anno quo supra die XI. Novembris in festo videlicet sancti Martini circa horam tercium (!) ordinato progressu, quod diu conceperant, voluerunt adimplere; die siquidem et hora supradictis, fratres superius nominati simul incedentes, quilibetque eorum unam cartam seu rotulum unum min vulgari ytalico atque arabico que inferius anotantur continentes secum portantes primitus versus templum Salamonis processerunt, sed intrare volentes prohibiti fuerunt. Interrogati autem per Sarracenos, quid quererent, responderunt: „Volumus, inquit, loqui cum Cadi, id est ipsorum episcopo secundum linguam latinam, verba multa utilia et salubria animabus vestris". Quibus responderunt sic: „Non est hic domus Cadi, sed venite nobiscum et ostendemus vobis domum Cadi". Qui ad domum ipsius perducti, mox rotulos suos produxerunt atque legerunt coram ipso, ipsos exponentes, nec non firmissime asserentes in hec verba:

„Domine Cadi et omnes vos hic presencialiter existentes, rogamus vos, quatenus verbis nostris auditum prebere et diligenter attendere curetis, quum quecumque hic dicemus: vobis proficua eet veridica et justa, omnique dolo carencia existunt, ac omnium acquiescere volentium animabus valde utilia. Que quidem verba sunt ista: Vos estis ins tatu eterne damnacionis, quia lex vestra non est lex Dei, nec a Deo, nec est bona, ymo mala, non eni mei atestatur Testamentum Novum nec Vetus. Item in lege vestra continentur mendacia et docentur impossibilia, derisoria et contradictiones, et multa alia, que non inducunt homines ad bonum nec ad virtutes, sed ad malum et vicia quam plurima, quod nequamquam reperire est in lege Mosayca, a Deo dana, nec in lege Christi, in quibus procul dubio, prout patet intuentibus, reperiuntur ea que, per oppositum legis vestre, inducunt hominem ad laudem Dei et honorem, et utilitatem proximi et dilectionem, ad finis ultimi et debiti salutarem consecutionem, id est ad faciendum ea quibus acquiritur finis debitus, id est vita eterna et fruitio Dei beatifica. Si enim lex vestra esset lex Dei, quomodo omnes prophetas latuisset? Numquam enim reperimus quod Moyses, vel aliquis prophetarum, vel ipse Christus, de ipsa fecerit mentionem. Non igitur est lex Dei, cum contineat falsitatem apertam, Deus namque est pura et summa veritas, a quo nequaquam dici potest quecumque falsitas. Item lex vestra dicit, quo din fine demones salvabuntur, idcirco eis placet. Sicut etiam quod apostoli fuerunt Sarraceni, et multa alia mendacia".

Secundo etiam dixerunt dicti fratres, quod propheta ipsorum non fuit nuncius Dei, ut ipsi affirmant et ipse in sua lege dicit, quia nullum ei miraculum atestatur; prophetis autem Dei

plurima atestata sunt miracula. Quando enim misit Deus Moysen ad pharaonem, diversa miracula ostendit. Elias etia et Elyseus ceterique prophete magna et inaudita fecerunt miracula. Christus etiam venit cum signis et prodigiis maximis. Ipse vero Machometus fuit luxuriosus, homicida, gulosus, spoliator; ponens quod ultima hominis beatitudo eri tin comedendo, luxuriando, in vestibus preciosis, in ortis irriguis; concedit pluralitatem uxorum, concubinarum et ancillarum. Hoc autem fuit tota intentio sua, ut resecaret, quidquid erat arduum in credendo, quidquid erat difficile in operando, et concedit omnia, ad que mundani homines proni erant, et maxime Arabes, luxuria scilicet gula et cateris viciis. De virtutibus autem videlicet caritatem, humilitatem nullam fecit mentionem. Quapropter ipse astute videns, quo din hiis omnibus poterat eius falsitas rationabiliter deprehendi, mandavit, quod nichil eorum credentur que essent contraria sue legi, sed omnino contraria asserentes necarentur.

Quibus verbis, et a dictis fratribus cum fervore spiritus inconcusso propalatis, dictus Cadi cum suis astantibus vehementer iratus est; ipsisque verbis iamque ad extra promulgatis, illuc confluerunt innumerabiles Sarraceni ad quem locum etiam guardianus Montis Sion cum uno socio et hospitalarius peregrinorum Jherusalem protinus sunt vocati. Tunc dictus Cadi dictos quatuor fratres allocutus est sub hiis verbis dicens: „Verba que nunc protulistis dixistis vos tanquam sapientes et bene vestri compotes, vel tanquam fatui et a ratione errantes sive amentes? Estis vos missi per vestrum Papam vel per aliquem regem christianum?„ Tunc responderunt dicti fratres cum magna maturitate et discretionem et grandi zelo fidey ac ferventi affectu et desiderio salutis sue: „Non sumus missi, inquit, per aliquem hominem nisi per Deum, qui spirare nobis dignatus est vobis indicare veritatem et salutem vestram, quia Christus dicit in Evangelio: 'Qui crederit et baptisatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condempnabitur'. Sicque si nono credideritis et baptizati non fueritis in profundo inferni dampnabini”.

Tunc Cadi interrogavit eos dicens: „Vultis omnia ista revocare et effici Sarraceni et non moriemini, aliter enim oportet vos mori”. Qui respondentes clara voce dixerunt: „Nullo modo volumus ista revocare, sed sumus parati pro ista veritate et pro fide catholica, ipsa firmiter deffendendo pocius mori et omnia tormenta sustinere, quia omnia, que diximus sunt sancta, catholica atque vera”.

Quod audiens ipse Cadi cum consilio sententiam mortis in ipsos promulgavit. Vix autem sententie sermone completo, insurrexerunt cum clamore valido circumstantes Sarraceni

universi dicentes: „Morianur, moriantur!". Et tamdiu ibidem diversis verberaverunt instrumentis, quod tamquam mortui in terra (!) ceciderunt, ita quod quilibet eos mortuos reputaret. Et hoc fuit circa horam nonam. Tra[n]sacta autem hora nona, fratres illi oculos aperire ceperunt et aliquantulum loqui, quod videns Cadi fecit eos lignari (!) et cathenari, et in compedibus clavari. Sicque propter clamorem populi ibidem usque ad noctis medium permanserunt. Circa mediam vero noctem fecit eos nudos spoliari et ad palos fortiter lignari et tam crudeliter verberari, quod eorum corpora fuerunt totaliter scoriata, ita quod nec seipsos valuerunt sustinere. Demum misit eos in teterrimos carceres; ibique in cipis ligneis artissime (!) astringi fecit, sic ut nullam pausam aut requiem habere possent, sed continuis immanibus afligerentur tormentis. Tandem tertia die deducti ad plateam, ubi malefactores puniri solent, coram Admirato et Cadi et infinita Sarracenorum multitudine milicie cum ensibus et gladiis evaginatis et igne maximo vehementer accenso, iterum eos interrogaverunt, an illa que dixerant revocare vellent et effici Sarraceni et sic non morerentur. Quibus responderunt „Nos inquit, hoc volumus et vobis anunciamus, quod ad fidem Christi convertamini et baptizemini, sin autem tamquam filii extreme dampnationis in ignem eternum trademini eternaliter cruciandi. Vos etiam dicitis, quod efficiamini sarraceni: scitote quod propter Christum et eiusdem fidem ignem nec mortem pertimescimus temporalem". Sicque viri sancti deridebant eos. Quod audientes Sarracenorum populi, qui stabant, inebriati furore, universi in os seivissime pariter irruentes, beatum enim inter eos seipsum, ut videbatur, reputabat, qui credulius ferire poterat, frustratim autem eos taliter gladiis diviserunt ut nec etiam effigies humana in iremaneret. Quo facto eos in illum ignem copiosum proiecerunt: sed tamen corpora illa sic divisa camburi non poterant. Et per totam illam diem illa multitudo ibi stetit ad spectaculum et ligna supposebant usque ad noctem, spargentes cineres et ossa abscondentes, ne videlicet ea christiani reperirent.

Estimamus autem quod Deus sua clementi et assueta bonitate piissimaque misericordia istud factum tam arduum atque mirabile in ista sancta civitate Jherusalem, nostris temporibus voluit ostendere ad confirmationem et consolationem omnium fidelium christianorum tam hic comorantium quam etiam peregrinorum ex omnibus mundi partibus advenientium. Hoc autem subito sermone scripta sunt, quia si per singula discurrere vellemus, timemus ne sermonis prolixitas in animis legentium fastidium generaret.

Supradictis autem presentes fuerunt venerabiles infra scripti peregrini, videlicet:

Dominus Johannes vicecomes dela Ballia de Britannia cum servitoribus suis.

Dominus Thomas filius Marchionis Saluciorum miles tunc factus cum servitoribus suis.

Dominus Johannes Brarilis de Neapolim miles tunc factus cum servitoribus suis.

Johannes de Due de Francia.

Johannes de Ravenna habitator Romae.

Johanes Capana de Janua.

hospitalarius hospitalis Jherusalem cum servitoribus suis.

fratres minores duodecim.

*Multe mulieres peregrine et habitantes, qui martirium dictorum fratrum oculis propriis
conspexerunt.*

Alfonsus Dominici de Lisabona.

U usporedbi sa *Relatio Vaticana prima*, *Relatio vaticana secunda* vidljiva je vrlo malena razlika, gotovo neprimjetna. Primjerice, u *Relatio Vaticana secunda*, navode se imena dvanaestorice braće koja su bila prisutna za vrijeme mučeništva. Navođenje imena očevidaca povećava vjerodostojnost samoga događaja pa ih dakako vrijedi spomenuti. Njihova su imena: *Frater Girardus Cabieti, provinciae Aquitanie; Frater Johannes de Noto, magister in theologia, provinciae Sicilie; Frater Petrus Cocclarius, de Neapoli, provinciae Terre laboris; Frater Johannes de Argentina, Alamannus; Frater Angelus de Perusio, provinciae Sancti francisci; Frater Petrus de Bordegala, provinciae Aquitanie; Frater Martinus Cathalanus; Frater Laurencius de Placenia, provincie Rome; Frater Martinus de Sclavonia; Frater Angelus de Marchia; Frater Johannes de Aquitania.*

Započinje sa *I nomine Domini*. Ovdje autor nastavlja navodeći da su 1391. u Jeruzalemu u samostanu na brdu Sion boravila braća iz različitih provincija, o njima piše u superlativima: *Deo devotissimi, prelatibus suis obedientissimi et probatissimi* te navodi njihova imena: Deodatus, Nicolaus, Stephanus, Petrus. Hrabra su četvorica na blagdan sv. Martina odlučila krenuti prema Solomonovu hramu gdje je podignuta glavna džamija u Jeruzalemu. Kada su došli ondje zatražili su razgovor s kadijom na što su bili i odvedeni u njegovu kuću. Izvadili su voje svitke i čitali ih pred njim, pokušavali ga uvjeriti da njegova vjera nije ispravna, da njihovi zakoni sadrže laži i proturječja te da takvi nisu Božji, da ljude dovode zlu, a ne dobru i vrlinama. Također, naveli su da sam prorok Muhamed nije bio Božji poslanik. On je naučavao da će čovjekova konačna sreća biti u jelu, veselju, odjeći, dopušta više žena, prilježnica, dopustio je sve čemu su Arapi bili skloni. Vrline, milosrđe i poniznost nije

spominjao, a naredio je i da se pogube oni koji se njemu potpuno protive. Kadija je, zajedno sa svojim promatračima, slušajući ovo postao ljut te upitao četvoricu jesu li sabrani ili ljudi te je li ih poslao papa ili neki kršćanski kralj, na što su oni odgovorili da su poslani od Boga te dodali riječi iz Evandjelja: *Qui crediderit et baptisatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit condempnabitur.*⁷¹ Kadija im govori da imaju priliku postati muslimani ili će ih dati pogubiti, a oni čvrsto stoje uz ono što su rekli i spremni umrijeti braneći što je katoličko i istinito. Kadija ih je osudio na smrt, a prisutni muslimani vikali su kako žele njihovu smrt. Tada počinje muka četvorice fratara. Udarali su ih raznim predmetima dok nisu pali na zemlju pa su svi pomislili da su mrtvi, to je bilo oko devete ure. Nakon toga braća su počela otvarati oči i govoriti, tada su ih bacili u okove. Oko ponoći su ih skinuli i svezali za kolce i okrutno pretukli te odveli u zatvor. Trećega dana bili su izvedeni na ulicu gdje se obično kažnjavaju zlotvori, uz prisutnost kadije i velikog broja Saracena naoružanih mačevima i sabljama te su ponovno upitani žele li povući ono što su rekli, na što su oni odgovorili da je bolje za njih da se obrate na Kristovu vjeru i krste. To je dodatno razbjesnilo muslimane koji su mučenike na kraju bacili u vatru, njihove su kosti sakrili da ih kršćani ne pronađu. Na kraju su navedeni prisutni hodočasnici.

Relatio Vaticana secunda

Napisao P. Gerald Calvet, čuvar brda Sion

U ovom se izvješću je sve vrlo slično rečeno kao i u Processus Martyrii.

Relatio Lipsiensis

U ovom se izvješću također navodi sve vrlo slično kao u Processus Martyrii.

Relatio Sibenicensis

Ovo je izvješće napisao franjevac Hrvat, očevidac, neposredno nakon događaja mučeništva, čiji je apograf sačuvan u kodeksu sastavljenom 1411.

---

⁷¹ *Mk, 16, 16* Tko uzvjeruje i pokrsti se, spasiće se, a tko ne uzvjeruje, osudit će se.

Relatio Sibenicensis

Napisao P. Hijacint Dobrović, O.M. Conv., iz staroga zakonika 1733. po uzoru na *Processus Martyrii*.

U svim je spomenutim izvješćima navedeno da tijela mučenika, nakon što su raspadnuta od silnih udaraca te bačena u vatru, nisu izgorjela iako je vatra gorjela čitav dan. Čak su ih premjestili u veću vatru, ali dijelovi tijela ostali su neizgoreni pa su prisutni na taj prizor ostali zaprepašteni.

II Documenta testium de auditu primi gradus

1. Testimonium Rudgerii Contarini, patricii Veneti in epist. 19 april. 1393.
Tekst napisan na francuskom jeziku.
2. Testimonium Allegreti de Gallotti ca an. 1400.
Tekst napisan na talijanskom jeziku.
3. Testimonium clerici Constantinopolitani an. 1435.-1437.
4. Testimonium S. Jacobi de Marchia an. 1449.
Propovijed o izvrsnosti Reda svetoga Franje

III Chronistarum et historiographorum testimonia

1. Testimonium Legendae antiquae Bb. I. De Cetina et P. De Duenas Martyrum O.F.M. an. 1397⁷²
Tekst ima dvije verzije, jedna je na španjolskom, druga na talijanskom jeziku. U početku se spominje mučeništvo koje su zbog ispovijedanja vjere i propovijedanja

---

⁷² MANDIĆ 1958, 77.

evanđelja podnijeli fra Iuan de Cetina i fra Pedro de Duenasu španjolskom gradu Granada. Nadalje se u tekstu spominje da je u tim vremenima kružio glas o nedavnoj krvi koju su četvorica franjevaca za ispovijed vjere Isusa Krista, hrabro prolila u Jeruzalemu. Fra Iuan je bio potaknut tim primjerom te tražio od pape da ga premjesti u Jeruzalem. Papa mu je, prepoznavši dobri duh i žarku želju, dopustio da napusti Rim i propovijeda nevjernicima te blagoslovio njega i njegova pratioca koji se odlučiše otići u pokrajinu Andaluziju. U potpisu teksta: P. fray Marcos de Lisaboa, 1615, Lisaboa.

2. Testimonium chronicae anglicae ⁷³

Navode se imena četvorice mučenika, zatim da se mučeništvo dogodilo na blagdan sv. Martina godine Gospodnje 1391. u Jeruzalemu u prisutnosti valentinijanaca⁷⁴ i Agarena⁷⁵.

3. Testimonium Fr. Mariani de Florentia (1451.-1537) ⁷⁶

Godine Gospodnje 1391, jedanaestoga dana mjeseca studenog, na trgu svetoga grada Jeruzalema, od strane muslimana, zbog propovijedanja istine vjere, okrutno su ubijena braća: *Nicolaus de Sibinico, Donatus de Ruticinio, Petrus de Narbona, Stephanus de Lanich.*

4. Testimonium P. Marci de Lisaboa, O.F.M. (1511.-1591)⁷⁷

Dvije su verzije: jedna na španjolskom, druga na talijanskom jeziku.

5. Testimonium P. Petri Rodolfi de Tossignano O.M.C. ⁷⁸ an.1586 ⁷⁹

B. Deodatus de Ruticionio provinciae Aquitaniae, F. Nicolaus a Sebenico Dalmata, F. Petro Narbonensi et F. Stephano Genuensi (..), nakon nabranja imena četvorice mučenika, nastavlja se tekst koji je nalik *Processus Martyrii* u nešto skraćenoj verziji.

---

⁷³ MANDIĆ 1958, 79.

⁷⁴ Valentin (2.st), kršć.gnostik iz Egipta; njegove pristaše nazivali su valentinitima ili valentinijancima.

⁷⁵ Agareni, prema Bibliji, arapsko pleme koje se smatralo potomcima Abrahamove ropkinje Agare (Hagara) i njezin sina Jišmaela (nakon Isakova rođenja, na Sarinu molbu Agara je sa sinom protjerana u pustinju). Govorilo se o njima kao o odbačenu plemenu. U starim balkanskim spomenicima čest naziv za Turke, Arape i muslimane uopće.

⁷⁶ MANDIĆ 1958, 79.

⁷⁷ MANDIĆ 1958, 80.

⁷⁸ O.M.C. kratica za *Ordo Minorum Conventualium*, franjevci konventualci.

⁷⁹ MANDIĆ 1958, 82.

6. Testimonium Thomae Bozii, Congr. Oratoriana: *De Signis Ecclesiae Dei* (1591)⁸⁰
Prvo se navodi citat o mučenicima iz trećeg poglavlja djela *De signis Ecclesiae Dei* o tome kako su u katoličkoj Crkvi neki ubijeni šireći štovanje Krista među drugim nacijama. Nakon citata u jednoj je rečenici napisano da su u 14. stoljeću u Jeruzalemu ubijeni *Nicolaus Sibinicensis, Donatus Aquitanus, Petrus Narbonensis et Esteuanus, in Bethica Ioannes e Cesina, ac Petrus Duennas a Mahometanis*.
7. Testimonium Dominici Zavorović an.1597⁸¹
Tekst je napisan na talijanskom jeziku.
8. Testimonium Anonymi Tolosani in *Tractatu de martyrio Sanctorum*, saec XVII⁸²
Ovu je raspravu objavio izvjesni klerik boraveći u Carigradu i proučavajući grčku književnost, nadahnut činom četvorice franjevacu koje su okrutno ubili Saraceni. Spomenuto je da su mučenici stradali sredinom studenoga 1391. te da je proces mučeništva zajedno s pismom R.P.F. Geralda Calvetija zabilježen u kronici Reda. Ovaj je traktat napisan 40ak godina nakon mučeništva.
9. Testimonium P. Lucae Waddingi, O.F.M. anno 1637⁸³
Navodi se da su *fr. Nicolaus de Taulicis a Sibinico, fr. Donatus de Russicinio prouvinciae Aquitaniae, fr. Petrus Narbonensis et fr. Stephanus de Lanich Vicariae Corsicanae* podnijeli 1391. godine slavno mučeništvo. Ostatak teksta je prepričana verzija *Processus Martyrii*.
10. Testimonium P. Arturi a Monasterio: *Martyrologium Franciscanum* (1638)⁸⁴
U Jeruzalemu, muka svetih mučenika Nikole, Donata, Petra i Stjepana, koji su zbog slobodnog propovijedanja Krista bili ubijeni. Naoružani žarom Duha Svetoga, u Salomonovu su hramu javno propovijedali Kristovu vjeru, pobijajući Muhamedov nauk, što je izazvalo bijes Saracena, Maura i Turaka. Prvo su ih pretukli pa ih gurnuli u tamnicu tri dana, nakon čega su osuđeni na smrtnu kaznu. Tijela im u vatri, čudesnom Božjom moći, nisu izgorjela.

---

⁸⁰ MANDIĆ 1958, 83.

⁸¹ MANDIĆ 1958, 83.

⁸² MANDIĆ 1958, 84.

⁸³ MANDIĆ 1958, 85.

⁸⁴ MANDIĆ 1958, 86.

11. Testimonium P. Francisci Quaresimi O.F.M. Custodis Terrae Sanctae (1639)⁸⁵

Svemogući i milosrdni Bog, koji je svoju Crkvu proširio po cijelom svijetu zaslugama svoga sina Franje, htio je da se ona uvijek umnožava novim sjemenom mučenika, liječnika, ispovjednika, djevoja i drugih muškaraca i žena časnog roda. Godine Gospodnje 1391. , 11. studenoga, četvorica Manje Braće odlikovana su mučeničkom krunom u Jeruzalemu. Prvi je *Fr. Nicolaus de Tauliciss a Sebenico*, drugi *Fr. Donatus a Raticinico Prouinciae Aquitaniae*, treći *Fr. Petrus a Narbona Prouinciae sancti Ludovici*, četvrti *Fr. Stephanus de Turelo vicariae Corsicae*. Dok su bili u svetom gradu, vidjeli su da mnoge duše propadaju zbog nedostatka katoličke vjere pa su ih htjeli usmjeriti na put spasenja. Jednoga su dana muslimani bili sabrani u većoj džamiji, Salomonovu hramu (tako je zvana jer je sagrađena na mjestu gdje je nekoć bio Salomonov hram). Nazočan je bio upravitelj grada *Cadius* tj. onaj koji je sudio u duhovnim stvarima, zajedno s još oko trideset tisuća muslimana. Braća su pred njima propovijedala o kršćanskoj vjeri koja je potrebna za spasenja. Tada su ih napali, ranili te bacili u tamnicu tri dana bez hrane i pića. Kad ih nakon tri dana nađoše od Boga spašene i postojane u svojoj vjeri, odvedoše ih na mjesto pogubljenja, pred hram Uskrsnuća Gospodnjega i pobiše ih. Njihova tijela, sačuvana božanskom snagom, nisu izgorjela unatoč tome što su na njih nabacali velike komade drveta, niti nakon tri dana vatre u kojoj su gorjeli. Zaprepašteni tim čudom, Saraceni potajno pokopaše njihova tijela, kako kršćani ne bi mogli štovati relikvije svetih mučenika.

12. Testimonium P. Petri Verniero, O.F.M., Custodis Terrae Sanctae (1642.1645.)⁸⁶

Tekst je u napisan na talijanskom jeziku.

13. Testimonium P. Ioannes de Calahorra, O.F.M. (1684)⁸⁷

Tekst je napisan na talijanskom jeziku.

14. Testimonium auctoris Monumentum gloriae seraphicae (1692)⁸⁸

Tekst je napisan u Beču na njemačkom jeziku.

---

⁸⁵ MANDIĆ 1958, 87.

⁸⁶ MANDIĆ 1958, 88.

⁸⁷ MANDIĆ 1958, 90.

⁸⁸ MANDIĆ 1958, 91.

15. Testimonium P. Damiani Cornejo, O.F.M. Ep. pi Auriensis (1698)⁸⁹

Tekst je napisan u Madridu na španjolskom jeziku.

16. Testimonium P. Fortunati Hueber: Menologium Sanctorum (1698)⁹⁰

U Jeruzalemu su 1391. godine slavno mučeništvo podnijela četiri nepobjediva pobornika kršćanske vjere, *Nikola de Taulicis a Sibirico, Donatus de Rusicinio, Provinciae Aquitaniae, Petrus Narbonensis, Socius Paulutii Fulginatis, et Stephanus de Lanich, Vicariae Corsicanae*. Oni su, potaknuti revnošću vjere i žarom Duha, otišli u hram ili džamiju Saracena, gdje su, u prisutnosti kadije i mnogobrojnih ljudi počeli propovijedati Kristovu vjeru i govoriti protiv Muhameda. Saraceni su se razbjesnili i pretukli ih te držali u zatvoru dva dana. Trećeg su dana upitani žele li opovrgnuti ono što su govorili, na što su oni odgovorili da bi htjeli dodati još neke argumente kao potvrdu već rečenog. Bijesni su im saraceni nanijeli mnoge rane, udarali ih mačevima, toljagama te im tijela postavili na lomaču. No ni nakon tri dana, njihova se tijela nisu pretvorila u pepeo, a zakopani su na tajnom mjestu kako ih kršćani ne bi štovali.

17. Testimonium P. Antonii Melissani de Macro, O.F.M. (1710)⁹¹

Slavna muka *I. Beatorum Donati de Ruticinio Provinciae Aquitaniae, et sociorum Nicolai de Taulicis, Petri Narbonensis, et Stephani de Lanich*. Hrabro su propovijedali vjeru Kristovu i osuđivali Muhamedovu "sektu", nazivajući ju lažnom, nepravednom i bezbožnom. Stoga su ih razbješnjeli muslimani, Mauri i Turci okrutno udarali te odveli u zatvor u kojem su tri dana bili bez hrane i pića. Nakon toga su opet ispitani ne bi li promijenili mišljenje. Dapače, oni ne da nisu htjeli promijeniti svoje mišljenje, nego su i ado prihvatili osudu na smrt. Izvedeni su na ulice i mačevima ubijeni. Tijela su im bacali u vatru, ali Božjom moći nisu bila raspadnuta niti pretvorena u pepeo. O njima govori Marcus Ulyssiponensis i naziva ih blaženima.

18. Testimonium aucotris *Giardino Serafico istorico* (1710)⁹²

Tekst je napisan talijanskim jezikom.

19. Testimonium P. Petri della Rocca di Rostino, O.F.M. (1717)⁹³

---

⁸⁹ MANDIĆ 1958, 92.

⁹⁰ MANDIĆ 1958, 95.

⁹¹ MANDIĆ 1958, 96.

⁹² MANDIĆ 1958, 98.

Tekst je napisan talijanskim jezikom.

20. Testimonium aucotris *Leggendario francescano* (1722)⁹⁴

Tekst je napisan talijanskim jezikom.

21. Testimonium auctoris *Paraiso Serafico* (1749)⁹⁵

Tekst je napisan u Lisabonu portugalskim jezikom.

22. Testimonium Oderici Raynaldi, Congr. Oratorii: *Annales Ecclesiastici* (1752)⁹⁶

Četvorica iz Reda manje braće pokupila su palmu mučeništva u Jeruzalemu kad su javno propovijedali Kristovo evanđelje i ukoravali bezbožne zablude muhamedansko praznovjerje. Njihova imena navodi Luca Waddingo: Fr. Nicolaus de Taulicis a Sibinico, Fr. Donatus de Rusicinio provinciae Aquitaniae, Fr. Petrus Narbonensis, et Fr. Stephanus de Lanich vicariae Corsicanae otišli su u džamiju Saracena, gdje su u prisutnosti kadije i mnogobrojnog naroda propovijedali Kristovu vjeru, a govorili protiv Muhameda. Zbog toga su bili mučeni, trećeg dana su upitani jesu li promijenili mišljenje, ali oni su odlučno odgovorili da vjeruju u ono što su rekli te da od toga ne žele odstupiti. Tada su ih mačevima i sjekirama udarali pa im tijela bacili na lomaču.

23. Testimonium Fr. Andreae Kačić – Miošić, in opere *Razgovor ugodni* (1756)⁹⁷

Tekst je napisan na hrvatskom jeziku. Nema detaljnog opisa mučeništva, samo je spomenut *Vazda virni sluga Božiji fra Nikola, Dalmatin iz Šibenika, reda s. Frane, od Turaka posičen u Jerusolimu na 1389.*

24. Testimonium P. Danielis Farlati, S.J., *Illyricum Sacrum* (1769)⁹⁸

Godine 1391. Grad Šibenik i franjevačka zajednica dali su Crkvi eminentnog mučenika, brata Nikolu iz slavne kuće Tavelića, koji je u Jeruzalemu zajedno s još trojicom braće, položio slavnu smrt za Krista te time zaslužio titulu i štovanje blaženika.

---

⁹³ MANDIĆ 1958, 99.

⁹⁴ MANDIĆ 1958, 100.

⁹⁵ MANDIĆ 1958, 102.

⁹⁶ MANDIĆ 1958, 105.

⁹⁷ MANDIĆ 1958, 105.

⁹⁸ MANDIĆ 1958, 106.

Većina se spomenutih svjedočanstava poziva na *Processus martyrii* i može se reći da je skraćena tj. prepričana verzija. S obzirom na to da su 24 navedena svjedočanstva napisana u vremenskom razmaku od oko 370 godina, može se zaključiti da njihova vjerodostojnost nije narušena, već se međusobnim uspoređivanjem može uočiti značajna sličnost.

7. Vidljive karakteristike hagiografskog i historiografskog spisa

Da bi se neko djelo nazivalo hagiografskim spisom, treba sadržavati određene elemente. Prvi je od tih elemenata život svetca te se u tom dijelu obično opisuje rani život svetca, njegovo rođenje, obrazovanje i drugi važni događaji koji su oblikovali njegov život; drugi je element vezan za čudesa tj. čudotvorna djela koja su svetca učinila poznatim; treći element tiče se mučeništva i smrti, opisuje što je svetac pretrpio; četvrti je element pronalazak i prijenos relikvija svetca. Analizirajući djelo *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.* može se primijetiti da su prisutni neki od navedenih elemenata. Iako se o životu sv. Nikole Tavelića, njegovu rođenju, podrijetlu, obrazovanju, redovništvu ne zna mnogo, ipak se više može doznati iz drugih izvora (pr. *Nikola Tavelić prvi hrvatski svetac* skupine autora ili zbornika radova *Sveti Nikola Tavelić mučenik*) nego iz spomenutog djela. O čudesima koje bi obilježile život ovoga svetca također se ne piše na način koji je karakterističan za ostale svetce. Iako su sv. Nikola i trojica njegove braće bili poznati kao vrlo odani kršćanstvu, u Jeruzalemu su vodili brigu o bolesnicima, siromasima i hodočasniciima te nastojali obraćati muslimane, njihova je veličina najviše sadržana u samom kraju njihova ovozemaljskoga života, odnosno u slavnoj mučeničkoj smrti. O tome je upravo riječ u spomenutom djelu te je taj treći element po kojemu se hagiografska djela prepoznaju u potpunosti prisutan. Za njegov se grob, kao ni za grobove njegove trojice braće do današnjega dana ne zna. Jedine relikvije našeg mučenika su njegove sandale koje se čuvaju u staklenoj škrinji u šibenskoj crkvi pri samostanu franjevac konventualaca.

Historiografsko se pak djelo bavi proučavanjem, opisivanjem i analiziranjem povijesti i povijesnih događaja. Takvom je djelu naglasak na načinu na koji se povijest piše, metodama koje povjesničari koriste kao i na različitim interpretacijama povijesnih događaja i činjenica. Ono ne mora samo pružati kronološki prikaz događaja, nego također može i kritički razmatrati izvore, metode istraživanja i perspektive iz kojih se povijest proučava.

U historiografskom djelu autor često analizira kako su različiti povjesničari kroz vrijeme interpretirali iste događaje ili razdoblja, otkrivajući kako su njihove vlastite predrasude, društvene okolnosti ili političke pozicije oblikovale njihovo razumijevanje povijesti. Na taj način historiografsko djelo doprinosi našem razumijevanju, ne samo prošlih događaja, nego i načina na koji se povijest kao znanost razvija i mijenja.

I književnost i historiografija su discipline koje se bave proučavanjem i prikazivanjem ljudskih iskustava, ali pristupaju tom zadatku na različite načine i s različitim ciljevima.

Glavni cilj književnosti je istraživanje ljudskog iskustva, emocija, društvenih odnosa kroz fikciju poeziju, dramu i druge oblike pisanja. Pisci često koriste kreativnost kako bi čitatelju što više približili likove te istražuju subjektivne aspekte života i svijeta. Historiografija nastoji proučavati i predstaviti povijest na temelju istraživanja i analize povijesnih izvora. Naglasak je na objektivnom razumijevanju prošlosti. U takvim djelima pisci nastoje pružiti što točniji prikaz prošlih događaja koristeći razne dokaze kao što su zapisi, artefakti, arhivski materijali i drugi pouzdani izvori. Promatrajući djelo *Documenta martyrii...* može se zaključiti da bi se moglo svrstati u historiografsko upravo zbog svjedočanstava mučeništva koji su temelj ovoga djela.

Književnost koristi različite stilističke i narativne tehnike kako bi stvorila umjetnički dojam i emocionalni učinak. Autor se pri stvaranju djela koristi vlastitom maštom. Historiografija nastoji prikazati način na koji su povjesničari kroz vrijeme interpretirali povijesne događaje, kao i različitim istraživačkim metodama koje su koristili. Temelji se na činjenicama i dokazima. Budući da u djelu *Documenta martyrii...* nema vidljive kompozicije dramskog djela (uvod, zaplet, vrhunac, rasplet), kao ni klasične karakterizacije likova, a umjesto toga su korišteni dokazi, potvrđuje to da se ovo djelo može svrstati pod historiografsko.

U književnosti je autoru dopušteno da, čak i kada se bavi stvarnim povijesnim događajima, može izmijeniti dijelove kako bi se stvorio dramatični učinak, dok se historiografija oslanja na istinu, izbjegavajući objektivne i neutemeljene interpretacije. Do odstupanja može doći ako različiti povjesničari interpretiraju isti događaj na različite načine.

8. Zaključak

Spis *Processus martyrii*, a onda dakako i cijelo Mandićevo djelo, osim one glavne poruke o podnošenju mučeničke smrti, ima veliku važnost za proučavanje povijesti franjevačkoga reda, kao i širenja kršćanstva i djelovanja katoličkih misionara u Svetoj Zemlji. Važno je za proučavanje mučeništva i svetosti u Katoličkoj crkvi.

Cilj je ovoga rada bio na temelju analize djela proučiti u kojoj je mjeri *Documenta martyrii B. Nicolai Tavelić et sociorum eius Ord. Min.* historiografski spis te ima li vidljivih karakteristika hagiografskog djela. Proučavajući djelo, može se utvrditi da postoje i jedni i drugi elementi zbog kojih bi se ovo djelo moglo smatrati kako hagiografskim, tako i historiografskim spisom. Svakako valja napomenuti da su *Testimonia*, kojih je ukupno 24, pridonijela vjerodostojnosti samog događaja mučeništva jer su ih pisali ljudi za koje se zna da su zaista živjeli kroz povijest.

Ne čudi da je ovo djelo, iako pisano latinskim jezikom, imalo čitateljsku publiku već od samog objavljivanja jer je njegovo značenje za franjevački red, katoličke mučenike pa i cijelu Crkvu veliko i veoma korisno.

Popis izvora i literature

Knjige i članci:

Armanda, I. (2019). Put prema beatifikaciji Nikole Tavelića i uloga biskupa Antuna Josipa Fosca. *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 230.

Bogović, M. i Jurišić, H. G. (2005). *Hrvatski mučenici za vjeru i dom*. Zagreb: Verbum.

Bonaventura, D. (1971). Tavelićeva svjedočka služba u Palestini. *Sveti Nikola Tavelić*, 66. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Esser, K. (1983). *Početak i svrha Franjevačkog reda*. Split: Zbornik Kačić.

Ivonides, Y. (2008). *Mučenic iz Krešimirova grada*. Zagreb: Verbum.

Jerković, M. (2019). »Vita activa« franjevaca: idejna i normativna pozadina djelovanja među Saracenima četvorice jeruzalemskih mučenika. *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 186.

Kordić, A. (2019) Štovanje bl. Nikole tavelića između Prvoga i Drugoga svjetskog rata (1918.-1941.) *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 191.

Kovač, N.s.V. (2019). Mučeništvo kao zahtjev Kristom preobražene egzistencije. *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 131.

Mandić, D. (1958). *Documenta martyrii B. Nicolai tavelić et sociorum eius Ord. Min. Rim: Pontificae Universitas Gregoriana*

Maračić, Lj.A. (2019). Izvješća o mučeništvu sv. Nikole, a posebno ona iz šibenskog samostana sv. Frane. *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 215.

Smiljanić, T. (2019). Mučeništvo – svjedočanstvo za istinu evanđelja. Teološko-moralne implikacije mučeništva u svjetlu kristocentričnog ustrojstva kršćanske vjere. *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 161.

Šagi-Bunić, T. J. (1971). Tavelićeva kanonizacija i buduća uloga katoličke zajednice u hrvatskom narodu. *Sveti Nikola Tavelić*, 8-15. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Šetka, J. (1971). Sveti Nikola Tavelić. *Sveti Nikola Tavelić*, 20-23. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Tepert, D. (2019). Mučeništvo u svjetlu svetopisamskih žrtava. *Sv. Nikola Tavelić mučenik – njegovo vrijeme i trajna poruka*, 127.

Toić, D. (2012). Priče iz života hrvatskih svetaca i uzornih vjernika. Zagreb: Verbum.

Internetski izvori:

Bižaca, N. (2009). Zapažanja o teologiji mučeništva. Pribavljeno 23.6.2024. s adrese <https://hrcak.srce.hr/91105>

Brkan, J. (2018). Doprinos *fra Ante Crnice* proglašenju svetim blaženog Nikole Tavelića. Pribavljeno 7.6.2024. s adrese <https://hrcak.srce.hr/clanak/303547>

Jurišić, H.G. (1985). *Naši domaći sveci*. Pribavljeno 13.6.2024. s adrese <https://hrcak.srce.hr/en/34651>

Mandić, D. (1971). Neispravne tvrdnje o izvorima mučeništva sv. Nikole Tavelića. Pribavljeno 10.6.2024. s adrese <https://hrcak.srce.hr/92310>